

תורה אור • פרשת ויחי • מאמר 1

יהודה אתה יודוך אחיך וגו'

”יהודה, אתה — יודוך אחיך”

יהודה היא בחינת הודאה: ביטול לפני ה', הנעלה מאהבה ומיראה, המתבטא בהשתחויות ובשתיקה שבתפילת שמונה עשרה. היא מתגלה, "אתה", רק לאחר עבודתם של אחיו ראובן, שמעון ולוי: אחבה, יראה והתורה, המקבילות לתפילות שלפני שמונה עשרה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/1

הנקודה

יהודה היא בחינת הודאה: ביטול לפני ה', הנעלה מאהבה ומיראה, המתבטא בהשתחויות ובשתיקה שבתפילת שמונה עשרה. היא מתגלה, "אתה", רק לאחר עבודתם של אחיו ראובן, שמעון ולוי: אהבה, יראה והתורה, המקבילות לתפילות שלפני שמונה עשרה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

יעקב מברך את יהודה, שפירוש שמו הוא הודאה: "יודוך אחיך". לאה נתנה לו את שמו רק לאחר שנולדו ראובן, שמעון ולוי, וגם בנפש, האחים קודמים. ראובן הוא בחינת "ראייה": התבוננות בגדולת ה' עד שהידיעה בלבד נעשית לאהבה מורגשת, ולכן פסוקי דזמרה קודמים לקריאת שמע. אהבה זו היא כיסופיו של בעל תשובה, נשמה שירדה למגבלות הגוף וכוספת לשוב; המרירות שבה מעוררת אהבה כנגד זה מלמעלה. שמעון הוא בחינת "שמיעה" מרחוק: שפלות ויראה, המתבטאות בפסקה השנייה של קריאת שמע. לוי, שפירושו "התחברות", הוא התורה, שמשבחים בה ב"אמת ויציב"; באמצעותה אור אין סוף יורד מאליו לאדם שמרגיש שאינו ראוי לעלות. שלושתם נשארים במסגרת האור שממלא את העולמות. יהודה הוא כיטול באור הסוכך אותם, המתבטא בהשתחויות שבתפילת שמונה עשרה, והאחים מביאים אותו לידי גילוי. ביטול זה מאפשר לאדם לעסוק בצרכים הגשמיים "בעורף", ולא בפנים. לימוד התורה וגמילות חסדים, "בני אביך", נותנים כוח לתהליך כולו.

מבנה

1	שמו של יהודה	11
יהודה היא הודאה ששורשה למעלה מן הזמן; היא תלויה באחים שנולדו לפניו, ותחילתה בראובן, בחינת ראייה, המעוררת אהבה.		
2	ראובן: ראייה ואהבה	2-3
ההתבוננות בגדולת ה' בפסוקי דזמרה וב"יוצר אור" הופכת את הידיעה לראייה ומולידה את אהבת קריאת שמע.		
3	אהבה כתשובה	4-6
אהבה בשתי הנטיות היא אהבתו של בעל תשובה; מרירות הנשמה על ירידתה מעוררת אהבה כנגד זה מלמעלה, עד שאשה נטמעת באור אין סוף.		
4	שמעון ולוי	7-8
שמעון הוא בחינת שמיעה מרחוק, יראה ושפלות, המתבטאות בפסקה השנייה של קריאת שמע; לוי, בחינת התחברות, מתבטא ב"אמת ויציב".		
5	לוי: התורה	9-10
באמצעות התורה אור אין סוף יורד מאליו, כך שגם אדם שאינו יכול לעלות יכול להמשיכו אל נשמתו.		
6	יהודה: ביטול בתפילה	11-12
שלושת האחים שייכים לאור שממלא את העולמות; הביטול של יהודה שייך לאור הסוכך אותם, והאחים מביאים אותו לידי גילוי בתפילת שמונה עשרה. בסוגריים מובחן ביטול זה מהודאה מסוג נחות יותר.		

ביטול גלוי בתפילה מאפשר לאדם לעסוק בצרכים הגשמיים "בעורף", כך שרושם התפילה נשאר והחושך נהפך לאור.

לימוד התורה וגמילות חסדים, שהם תולדות חכמתו ורחמיו של ה', ממשיכים ומגלים את ההודאה של יהודה.

מו ש ג י ם

האור שממלא את כל העולמות והאור שסובב את כל העולמות ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין האהבה, היראה וירידת התורה שייכות לאור שנכנס לעולמות; הביטול של יהודה מגיע לאור המקיף אותם, שלגביו הכול שווה.

תשובה תשובה לא רק תיקון החטא, אלא שיבתה של כל נשמה ממגבלות הגוף אל מקורה; המרירות שבשיבה זו מעצימה את האהבה.

פנים ועורף פנים ועורף עשיית דבר בלב ובנפש, לעומת עשייתו בחוסר רצון ובגב מופנה; בצרכים הגשמיים יש לעסוק רק "בעורף".

הודאה הודאה מידתו של יהודה: בצורתה הנעלית, ביטול לפני ה' שלמעלה מאהבה ומיראה, המתבטא בהשתחויות שבתפילת שמונה עשרה.

ראייה ושמיעה ראייה ושמיעה ראובן ושמעון: ראייה היא מקרוב ומולידה אהבה; שמיעה היא מרחוק ומולידה יראה.

רצוא ושוב רצוא ושוב תנועת הנשמה אל ה' באהבה ונסיגתה לאחור ביראה ובשפלות, המקבילות לפסקה הראשונה ולפסקה השנייה של קריאת שמע.

קטע 1 • 11

שמו של יהודה

1 יהודה אתה¹ יודוך אחיך² וגוי. הנה יהודה³ נקרא ע"ש הפעם אודה⁴ והוא בחי הודי שבכללות נשיי מודים אנחנו לך⁵ ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים.

"יהודה, אתה — אחיך יודוך" וכו'. יהודה נקרא על שם "הפעם אודה", וזו בחינת ההודאה שבכללות נשמות ישראל: "מודים אנחנו לך", ו"אנחנו כורעים ומשתחוים ומודים".

המאמר פותח בברכת יעקב ליהודה, שאת שמו קושרת התורה לדברי לאה בעת לידתו: "הפעם אודה". אדמו"ר הזקן מזהה זאת עם הודאה, המצויה בכל נשמה יהודית, כפי שהיא מתבטאת בתפילה: "מודים אנחנו לך" בתפילת העמידה, ו"אנחנו כורעים, משתחוים ומודים" ב"עלינו לשבח".

אלא שלמטה לפי שהוא תחת הזמן נקי הפעם אודה שלא כל העתים שוות. אבל למעלה במקור חוצב⁶ נשמותיהם הוא למעלה מן הזמן ושם נקי יהודה כי היו"ד מורה על ההוה כמו ככה יעשה איוב.⁷

אלא שכאן למטה, מכיוון שהוא נתון תחת הזמן, הוא נקרא "הפעם אודה", שכן לא כל הזמנים שווים. אבל למעלה, במקור שממנו נחצבו נשמותיהם, הוא למעלה מן הזמן, ושם הוא נקרא יהודה, כי היו"ד מורה על הוה, כמו בפסוק "ככה יעשה איוב".

למטה, בעולם הזה, ההודאה של הנשמה קשורה לזמן: "הפעם" משמעו שרגע אחד שונה מרגע אחר. במקור הנשמה שלמעלה, שהוא למעלה מן הזמן, השם הוא יהודה, והיו"ד שבראשו מציינת הוה מתמשך, כמו בפסוק המתאר את הקרבנות שאיוב היה מקריב בקביעות: "ככה יעשה איוב".

ויהי פ"י המלה כמו יודה בתוסי' ה' יהודה⁸ (ובנחמיה י"א) נכתב יהודה בסגול⁹ תחת הדל"ת^{10,11}

משמעות המילה תהיה כמו "יודה", בתוספת ה"א: יהודה. (ובנחמיה י"א נכתב "יהודה" בסגול תחת הדל"ת).

לפי קריאה זו, השם יהודה הוא הפועל "יודה", בתוספת ה"א: הודאה שאינה פוסקת. ההערה שבסוגריים מוסיפה לכך סמך מנחמיה י"א, שם אותן אותיות מנוקדות כפועל, בסגול תחת הדל"ת.

וענין הפעם אודה היינו אחר לידה והתגלות בחי ראובן שמעון ולוי שהם הם הגורמים לבחי^{12,13} הודיה¹⁴ זו.

עניין "הפעם אודה" הוא שהדבר בא לאחר לידתם והתגלותם של הבחינות ראובן, שמעון ולוי, שהם עצמם הגורמים לבחינת הודאה זו.

לאה אמרה "הפעם אודה" רק לאחר שנולדו ראובן, שמעון ולוי. כך גם ההודאה השלמה של יהודה מתגלה בנשמה רק לאחר שנולדות ומתגלות התכונות שמייצגים שלושת האחים האלה, שכן הן הגורמות לה.

וזהו יודוך אחיך. וביאור ענין זה הנה ראובן הוא ע"ש ראו בן בחי' ראי' ובחי' ראי' זה היא הגורמת המשכת בחי' האהבה.¹⁵

וזהו "אחיך יודוך". ביאור העניין: ראובן נקרא על שם "ראו בן", בחינת ראייה, ובחינת ראייה זו היא הגורמת להמשכת בחינת האהבה.

לכן נאמר בפסוק "אחיך יודוך": האחים הם הגורמים להודאה של יהודה. ההסבר מתחיל בראובן, ששמו נקרא "ראו בן"; ראובן מייצג ראייה, והראייה היא הממשיכה את האהבה.

כמ"ש פני אריה אל הימין^{16,17} אריה אותיות ראי' ¹⁸ וכן היה דגל מחנה ראובן תימנה ¹⁹ כי ענין ראי' הוא ענין התקרבות דרך חיבה כמ"ש כככורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם ²⁰ כו'.²¹

כמו שכתוב "פני אריה אל הימין": המילה "אריה" מורכבת מאותיות "ראיה". וכך גם דגל מחנה ראובן היה בדרום. ענין הראייה הוא התקרבות מתוך חיבה, כמו שכתוב: "כככורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם" וכו'.

שני סימנים קושרים את ראובן ואת הראייה לצד ימין: האריה שבימין במראה המרכבה של יחזקאל מורכב מאותיות "ראיה", ומחנה ראובן במדבר חנה בדרום, שהוא צד ימין. הראייה מביאה לקרבה ולחיבה, כפי שה' אומר שראה את אבות ישראל בהנאה שמרגישים למראה התאנה הראשונה שהבשילה.

קטע 2 • 21-3

ראובן: ראייה ואהבה

2 וזהו כי ראה ²² ה' וגוי. כי עתה יאהבני אישי וגוי. וענין המשכה זו בכני' הוא

וזהו [פירוש] "כי ראה ה'" וכו', "כי עתה יאהבני אישי" וכו'. והמשכה זו בכנסת ישראל היא

לאה קראה לבנה ראובן ואמרה: "כי ראה ה' בעניי, כי עתה יאהבני אישי". אדמו"ר הזקן מבאר זאת כתבנית של ראובן: ראייתו של ה' מעוררת אהבה, וכעת הוא שואל מהי המשכה זו בכנסת ישראל, הנשמה הכללית של עם ישראל.

בחי' לאסתכלא ביקרא דמלכא לעורר את האהבה עד שתחפץ לדבקה בו ית' ועד"ז נתקנו פסוד"ז ויוצר אור קודם ק"ש כדי שיבוא לקיום ואהבת בק"ש.

בחינת "להסתכל ביקרא דמלכא" — להתבונן בכבוד המלך — כדי לעורר אהבה, עד שתחפץ לדבוק בו ית'. ועל דרך זו תיקנו את פסוקי דזמרה ואת [ברכת] יוצר אור לפני קריאת שמע, כדי שיבוא לקיום "ואהבת" שבקריאת שמע.

בנפש, ראובן הוא "להסתכל ביקרא דמלכא": להתבונן בגדולתו של ה' עד שמתעוררת אהבה והאדם רוצה לדבוק בו. משום כך אומרים את פסוקי דזמרה ואת ברכת יוצר אור, המתארים את גדולתו של ה', לפני קריאת שמע, שהפרשה הראשונה בה מצווה "ואהבת".

כי עיקר הכוונה בספור שבחו של מקום הוא כי לא די בידיעה לבדה לפי שהיא בחי העלם ואפי' גנבא אפום מחתרתא²³ וכי

כי עיקר הכוונה בסיפור שבחו של מקום הוא שאין די בידיעה לבדה, לפי שהיא בחינת העלם; ואפילו "גנב בפתח המחתרת" וכי.

עצם הידיעה שהי' קיים אינה מולידה אהבה, משום שהיא נותרת בהעלם ואינה משפיעה על הלב. ראייה לכך היא האמרה על הגנב שפונה לה לעזרה בפתח המנהרה שחפר: הוא יודע על ה', אך הידיעה אינה משנה את מעשיו.

ולא יבוא לקיום ואהבת כ"א כשיצא מההעלם אל הגלוי ומבחי ידיעה לבחי' ראייה ממש שהוא בחי גילוי לאסתכלא דוקא והיינו ע"י שירבה לספר בשבחיו יתברך ולהעמיק דעתו איך שמלכותך מלכות כל עולמים.²⁴

ולא יבוא לקיום "ואהבת" אלא אם יצא מן ההעלם אל הגלוי, ומבחינת ידיעה לבחינת ראייה ממש, שהיא בחינת גילוי — דווקא "להסתכל". והיינו על ידי שירבה לספר בשבחיו ית' ויעמיק דעתו כיצד "מלכותך מלכות כל עולמים":

אהבה באה רק כשהידיעה נעשית ל"ראייה" — ראייה מוחשית כל כך עד שהיא מורגשת, וזהו עניינה של "הסתכלות". מגיעים לכך על ידי שמרבים להתבונן בשבחיו של ה' ומעמיקים במחשבה כיצד מלכותו משתרעת על פני כל העולמות.

אלף אלפים ורבו רבבן²⁵ כו' והוא לבדו ית' הוא יחיד ומיוחד כמו קודם שנברא העולם. כמאמר יחיד חי העולמים מלך²⁶ כו'.^{27, 28, 29}

"אלף אלפים ורבו רבבן" וכי; והוא לבדו ית' יחיד ומיוחד, כמו קודם שנברא העולם, כמאמר "יחיד חי העולמים מלך" וכי.

ההתבוננות מקיפה את ריבוי המלאכים והעולמות העצום — "אלף אלפים ורבו רבבן" — ורואה שה' לבדו נותר יחיד ומיוחד, בדיוק כפי שהיה קודם שנברא העולם. זהו פירוש הביטוי שבפסוקי דזמרה: "יחיד חי העולמים מלך".

3 ואמתות שם יחיד הוא שהוא לבדו הוא³⁰ וענין אחד³¹ הוא שנמשך בחי' א' בחי' ודי' שהם ז' רקיעים והארץ כו'

המשמעות האמיתית של השם "יחיד" היא שהוא לבדו קיים. משמעות השם "אחד" היא שהבחינה של האות א' נמשכת אל האותיות ח' ודי': ח' מציינת את שבעת הרקיעים והארץ, ודי' את ארבע רוחות השמים וכי,

אדמו"ר הזקן מבחין בין שתי מילים המתארות את אחדותו של ה'. "יחיד" פירושו שהוא לבדו קיים; "אחד" מתאר את העולם כמאוחד עמו: האות א', שערכה אחד, נמשכת אל ח' (שמונה: שבעת הרקיעים והארץ) ואל די' (ארבע), שעל פי המסורת מציינת את ארבע רוחות השמים.

שיהיו בטלים ליחודו ית' שהחיות של שמים וארץ עולה ונכלל במקורו וכך עולה אפילו החיות של הרוחניות

כדי שיהיו בטלים לאחדותו ית': החיות של השמים והארץ עולה ונכללת במקורה, וכך עולה אפילו החיות של העולמות הרוחניים,

ב"אחד" כל הבריאה בטלה לאחדות ה': החיות שלה עולה ונכללת מחדש במקורה. כך גם בעולמות הרוחניים, שהחיות שלהם עולה ונכללת בו.

כמ"ש לך ה' הגדולה וכו' (ועיין מזה על פסוק וארא אל אברהם) ורק בשכמל"ו שלהיות עולמות נפרדים הם רק מבחי' מלכותו ית'.

כמו שכתוב: "לך, ה', הגדולה" וכו' (ועיינו בעניין זה על הפסוק "וארא אל אברהם"). ורק באמירת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" נאמר שמציאותם של עולמות נפרדים היא רק מבחינת מלכותו ית'.

הפסוק "לך, ה', הגדולה... כי כל בשמים ובארץ" מבטא את הביטול הזה. רק במילים שאומרים לאחר הפסוק הראשון של קריאת שמע, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", יש מקום לעולמות נפרדים, וגם הם קיימים רק מכוח מלכותו של ה'; ההערה שבסוגריים מפנה לדיון בעניין זה על הפסוק "וארא אל אברהם".

וכשיאריך בענין זה בעומק בינתו בבחי' גילוי במוחו ולא בידיעה לבדה אזי מוליד מזה אהבה בהתגלות לבו להיות נכספה

וכאשר הוא מאריך בעניין זה, תוך העמקה בהכנתו, באופן שהדבר מתגלה במוחו ולא נשאר בגדר ידיעה בלבד, הוא מוליד מכך אהבה גלויה בלבד, עד שהוא נכסף

כאשר אדם מתבונן בעניין לעומק, וההכנה נעשית מוחשית במוחו ואינה נשארת ידיעה בלבד, הדבר מוליד אהבה גלויה בלבד. אהבה זו מתוארת במילה "נכספה" שבמזמור.

וגם כלתה נפשי³² וגוי ויבא לקיום ואהבת את ה' אלקיך ממש דהיינו לדבקה בו בא"ס ב"ה ממש וכמ"ש מי לי בשמים³³ כו':³⁴

"וגם כלתה נפשי" וכו'; והוא יבוא לקיום ממש של "ואהבת את ה' אלקיך" — כלומר, לדבקות בו, באין סוף, יתברך, ממש; כמו שכתוב: "מי לי בשמים" וכו'.

הפסוק ממשיך: "וגם כלתה נפשי" — אהבה עזה כל כך, שהנפש כלה מגעגועים. זו ההגשמה האמיתית של "ואהבת את ה' אלקיך": לדבוק באין סוף עצמו, כפי שנאמר: "מי לי בשמים" [ועמך לא חפצתי בארץ].

קטע 3 • 41-6

אהבה כתשובה

4 והנה כתיב בכל לבבך³⁵ ואמרו רז"ל בשני יצריך דהיינו שתהא האהבה בבחי' בעל תשובה כי התשובה אינו דוקא במי שיש בידו³⁶ עבירות ח"ו.³⁷

והנה נאמר "בכל לבבך", וחכמינו ז"ל אמרו: "בשני יצריך". כלומר, האהבה צריכה להיות בבחינת בעל תשובה, שכן תשובה אינה מיועדת דווקא למי שיש בידו עבירות, חס ושלום.

המילה "לבבך" בפסוק נכתבת בשתי אותיות ב"ת, וחכמינו דורשים זאת כ"בשני יצריך" — היצר הטוב והיצר הרע. פירוש הדבר הוא שהאהבה צריכה להיות כמו אהבתו של בעל תשובה; והתשובה כאן אינה מוגבלת למי שחטא.

אלא אפי' בכל אדם כי ענין תשובה הוא להשיב את הנשמה למקורה ושרשה שהיתה כלולה במאצילה ב"ה וצורה בצרור החיים³⁸ את ה' ממש וירדה

אלא [הדבר שי"ך] אפילו לכל אדם, שכן עניינה של תשובה הוא להשיב את הנשמה למקורה ולשרשה, שם הייתה כלולה במאצילה, ברוך הוא, וצורה בצרור החיים עם ה' ממש; והיא ירדה

תשובה, שמשמעה המילולי הוא "שיבה", שייכת לכל אדם, מפני שעניינה להשיב את הנשמה לשרשה. קודם ירידתה הייתה הנשמה כלולה במאצילה וצורה בצרור החיים עם ה' ממש.

ממקום כבודה ונתלבשה בעוה"ז הגשמי שאפילו כל השגות הרוחניים שמשגת בהתלבשותה בתוך הגוף הם נופלים תחת בחינת זמן ומקום³⁹

ממקום כבודה והתלבשה בעולם הזה הגשמי, כך שגם כל ההשגות הרוחניות שהיא משיגה כשהיא מלוכשת בתוך הגוף כפופות למושגי הזמן והמקום.

הנשמה ירדה מאותו מקום נעלה והתלבשה בעולם הזה הגשמי. כעת, אפילו השגתה הרוחנית, שהיא משיגה בהיותה בגוף, מוגבלת בזמן ובמקום.

וצריך להשיבה ע"י ויצעקו אל⁴⁰ ה' בצר להם כי צר לו המקום⁴¹ שהוא בחי' מצר וגבול ועל זה נאמר אשר הוצאתי אתכם⁴² מארץ מצרים מבחי' מצר כו'

וצריך להשיבה באמצעות "ויצעקו אל ה' בצר להם", שכן "צר לו המקום" — זוהי בחינת מצר וגבול. ועל כך נאמר: "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים" — מבחינת מצר וכו'.

הנשמה שבה למקורה באמצעות זעקה אל ה' מתוך המצר הזה, כפי שנאמר: "ויצעקו אל ה' בצר להם". הצמצום שכמצאיות המוגבלת הוא המשמעות הפנימית של מצרים, שממנה הוציא אותנו ה'.

שע"י המרירות אשר יהיה לו על ההיפוך תגדל האהבה לה' ביתר שאת להתכלל באוא"ס ב"ה כיתרון האור הבא מן החושך.^{43,44}

שכן באמצעות המרירות שיחוש על ההפך [מכך], תגדל אהבתו לה' ביתר שאת, עד שיתכלל באור אין סוף, ברוך הוא — כיתרון האור הבא מן החושך.

המרירות שאדם חש על ריחוקו מה' מעצימה את אהבתו, עד שהוא משתוקק להתכלל באור אין סוף. אור שבא מתוך החושך מאיר בעוצמה רבה יותר מאור שמעולם לא חווה חושך.

5 וע"ז אמרז"ל במקום שבע"ת⁴⁵ כו'.⁴⁶ וכדאי בזהר⁴⁷ דמשכין ליה בחילא יתיר⁴⁸ להיות גילוי אור א"ס ב"ה ממש על נפשו עד שגם חיות הגוף ונפש הבהמית וכחותיהם יתהפכו וישובו אל ה' ואתהפכא⁴⁹ חשוכא לנהורא.

ועל כך אמרו חז"ל: "במקום שבעלי תשובה עומדים" וכו'. וכפי שמובא בזהר, הם "ממשיכים אותו בכוח יתיר", כך שאור אין סוף ממש מתגלה על נפשו, עד שגם חיות הגוף ונפש הבהמית וכחותיהם מתהפכים ושבים אל ה', ו"החושך נהפך לאור".

אהבה זו היא שעליה אמרו חז"ל שבעלי תשובה עומדים במקום שאפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו. הוזהר מסביר שהם ממשיכים את האור "בכוח יתיר". הכמיהה שלהם מושכת את אור אין סוף עצמו על הנפש בעוצמה כזאת, עד שגם חיות הגוף, נפש הבהמית וכחותיה מתהפכים ושבים אל ה'. זהו "החושך נהפך לאור": מה שהתנגד לקדושה לא רק נבלם, אלא משתנה והופך לקדושה.

6 וזהו כי ראה⁵⁰ ה' בעניי פיי שע"י עניי ומרודי הוא מרירות הנפש שבאתעדל"ת נמשך להיות אתעדל"ע וכמים הפנים⁵¹ כו'.

וזהו [פירוש] "כי ראה ה' בעניי". פירוש: באמצעות "עניי ומרודי", שהיא מרירות הנפש — [כלומר], באמצעות אתערותא דלתתא נמשכת אתערותא דלעילא; ו"כמים הפנים [לפנים]" וכו'.

דברי לאה "ה' ראה בעניי" מתפרשים כמרירות הנפש על ריחוקה מה' — "עניי ומרודי". מרירות זו היא אתערותא דלתתא, והיא מעוררת אתערותא דלעילא המקבילה לה, כשם שפנים משתקפים ונענים במים.

יתרון האור בבחי' ראייה מלמעלמ"ט כי יאהבני בבחי' אישי דהיינו כמ"ש ביום ההוא תקראי לי אישי.⁵² יתרון האור, בבחינת ראייה מלמעלה למטה: "כי יאהבני" בבחינת "אישי", כלומר, כפי שנאמר: "ביום ההוא תקראי לי אישי".

המענה מלמעלה הוא "יתרון האור" הבא מתוך החושך, ראייה מלמעלה למטה. אז "יאהבני" בבחינת "אישי" — השם שבו ה' אומר שיקראו לו "ביום ההוא".

ופי אישי אש שלי ממש והיינו התשוקה שממטה למעלה בחי ואל אישך תשוקתך⁵³ שהוא הוא האש שלי תהיה בבחי התכללות באוא"ס ב"ה ממש עד שהוא הוא יהיה אישי אש שלי ממש

ופירוש "אישי" הוא ממש "אש שלי". כלומר, התשוקה מלמטה למעלה, בבחינת "ואל אישך תשוקתך" — שהיא היא "האש שלי" — תהיה בבחינת התכללות באור אין סוף ברוך הוא ממש, עד שהוא עצמו יהיה "אישי", "אש שלי" ממש.

"אישי" נקרא "אש שלי": תשוקתה הלוהטת של הנפש כלפי מעלה, ככתוב "ואל אישך תשוקתך". תשוקה זו אמורה להסתיים בהתכללות באור אין סוף, עד שה' עצמו נעשה האש של הנפש.

כי וימינו תחבקני בבחי חבוק והתכללות להיות גילוי אוא"ס ב"ה ממש על נפשי בתשוקה זו:⁵⁴ כי "וימינו תחבקני" — בבחינת חיבוק והתכללות, כדי שתהיה התגלות של אור אין סוף ברוך הוא ממש על נפשי, באמצעות תשוקה זו.

זהו "וימינו תחבקני": ימינו של ה', מידת חסדו, מחבבת את הנפש וקולטת אותה. באמצעות תשוקה זו מתגלה אור אין סוף עצמו.

קטע 4 • וי • 8-7

שמעון ולוי

7 והנה זהו ענין ראובן שהוא ענין בחי פ' ראשונה שבק"ש⁵⁵ שהוא בחי רצוא. ופ' שניה שבק"ש⁵⁶ היא בחי שמעון והיה אם שמוע תשמעו שהיא בחי שוב כי ראייה היא מקרוב והיינו בחינת אהבה שמחמת הקירוב.

והנה זהו ענינו של ראובן: הוא מקביל לפסקה הראשונה של קריאת שמע, שהיא בחינת רצוא. הפסקה השנייה של קריאת שמע היא בחינת שמעון — "והיה אם שמוע תשמעו" — והיא בחינת שוב. ראייה היא מקרוב, כלומר, זו בחינת אהבה הנובעת מקרבה.

ראובן מקביל לפסקה הראשונה של קריאת שמע, שבה מצווה לאהוב, ולרצוא — ריצת הנשמה אל ה'. שמעון, ששמו קשור לשמיעתו של ה', מקביל לפסקה השנייה, "והיה אם שמוע תשמעו", ולשוב — חזרה. ראייה מתרחשת מקרוב, ולכן היא מעוררת אהבה הנובעת מקרבה.

אבל שמיעה היא מרחוק והיא הגורמת בחינת יראה וכמ"ש ה' שמעתי שמעך יראתי⁵⁷ כי היראה היא באה מחמת בחי הריחוק הנמשך מבחי שמאל דוחה.

אבל שמיעה היא מרחוק, והיא מעוררת את בחינת היראה, כמו שנאמר: "ה', שמעתי את שמועתך; יראתי". היראה באה מתחושת ריחוק הנמשכת מבחינת "שמאל דוחה".

שמיעה מגיעה אל האדם מרחוק ומעוררת יראה, כפי שאומר הנביא חבקוק: "שמעתי את שמועתך; יראתי". היראה נובעת מתחושת ריחוק, מן האיכות המכונה "שמאל דוחה".

כי לפי שהוא דוחה ומשפיל עצמו לומר לנפשו מי הוא אשר ערב לבו לגשת⁵⁸ כו' אזי תפול עליו יראה
ופחד בלבו

מכיוון שהוא דוחה את עצמו ומשפיל את עצמו, באומרו לנפשו: "מי הוא אשר ערב לבו לגשת...?", נופלות עליו יראה ופחד בלבו.

כאשר אדם מרחיק את עצמו ומשפיל את עצמו, ושואל מי הוא שיעז להתקרב אליו, נופלות יראה ופחד בלבו.

וכמ"ש וירא העם וינועו⁵⁹ ויעמדו מרחוק⁶⁰ שבשביל וינועו שנפל עליהם אימה ופחד ולפיכך ויעמדו מרחוק בבחי' שמיעה וכענין אם רץ לבך שוב לאחד.^{61, 62}

וכמו שנאמר: "וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק": משום ש"וינועו" — שנפלו עליהם אימה ופחד — לכן "ויעמדו מרחוק", בבחינת שמיעה. וזהו ענין "אם רץ לבך, שוב לאחד".

במתן תורה רעד העם מפחד, ולכן עמד מרחוק — בעמדה של שמיעה ולא של ראייה. זהו ה"שוב" שב"אם רץ לבך, שוב לאחד": לאחר שהנשמה רצה אל ה', היא נסוגה בענווה.

8 וזהו ענין פ' שניה שבק"ש שהוא בחי' יראה כמ"ש השמרו לכם פן יפתה⁶³ כו'. וז"ש כי שמע⁶⁴ ה' כי שנואה אנכי וכענין נבזה בעיניו נמאס^{65, 66} דהיינו שע"י אתעדל"ת מה שנחשב בעיניו לשנואה

וזהו עניינה של הפסקה השנייה בקריאת שמע, שהיא בחינת יראה, כמו שנאמר: "הישמרו לכם פן יפתה [לבבכם]" וכו'. ועל כך נאמר: "כי שמע ה' כי שנואה אנכי", וכעין "נבזה בעיניו נמאס". כלומר, באמצעות אתערותא דלתתא — כשהוא נחשב בעיני עצמו ל"שנוא".

הפסקה השנייה בקריאת שמע היא פסקת היראה, ובה אזהרות כגון "הישמרו לכם פן יפתה לבבכם". לאה קראה לשמעון על שם שאמרה: "כי שמע ה' כי שנואה אנכי"; ואת הביטוי "נבזה בעיניו נמאס" קוראים כאן כתיאור של אדם השפל בעיני עצמו. השפלות הזאת היא האתערותא דלתתא.

ע"י שמאל דוחה נמשך להיות אתעדל"ע כי שמע ה' בחי' שמיעה מרחוק כדי להמשיך בחי' יראה מלמעלה

על ידי "שמאל דוחה" מתעוררת אתערותא דלעילא: "כי שמע ה'" — בחינת שמיעה מרחוק, כדי להמשיך מלמעלה את בחינת היראה.

כשהאדם דוחה את עצמו, בבחינת "שמאל דוחה", הוא מעורר אתערותא דלעילא כנגדו: "כי שמע ה'" — שמיעה מרחוק. כך נמשכת אליו מלמעלה יראה.

(ובזה יובן ⁶⁷ ענין שמע והא"ש שהן חו"ג והשמות מ"ב וע"ב אלא שהוא התכללות כי שמע חסד אהבה ראובן וכלול גם כן מגבורה בחי' ראה בעניי הנ"ל וכן והא"ש יראה כלול מאהבה) (עיין ביאור זה ע"פ אלה מסעי ⁶⁸ וע"פ ויחי). ⁶⁹

(ובכך יובן עניינם של "שמע" ו"והיה אם שמוע", שהם חסד וגבורה, והשמות מ"ב וע"ב; אלא שיש בהם התכללות: "שמע" הוא חסד, אהבה, ראובן, והוא כולל גם גבורה, בחינת "ראה בעניי" הנזכרת לעיל; וכך גם "והיה אם שמוע", יראה, כולל אהבה.) (עיינו בביאור זה על הפסוק "אלה מסעי" ועל הפסוק "ויחי").

הפסקה הזאת, שהערת קה"ת מציינת כי היא תוספת של הצמח צדק, מסבירה ששתי הפסקאות של קריאת שמע מקבילות לחסד ולגבורה ולשמות מ"ב וע"ב, ואף על פי כן כל אחת כוללת גם את חברתה: הפסקה הראשונה, עניינה אהבה, כוללת את ה"עוני" שה' ראה; והפסקה השנייה, עניינה יראה, כוללת אהבה. לפי ההערה, לא ברור לאיזה מאמר על ויחי מתייחסת ההפניה שבסיום.

והנה אחר ק"ש אומרים אמת ויציב וכו' ונחמד ונעים ונורא וכו' הדבר הזה עלינו והיינו בחי' לוי ילוה אישי אלי. ⁷⁰

והנה, לאחר קריאת שמע אומרים "אמת ויציב" וכו', "ונחמד ונעים ונורא" וכו', "הדבר הזה עלינו"; וזהו בחינת לוי: "ילוה אישי אלי".

לאחר קריאת שמע אומרים את הברכה הפותחת במילים "אמת ויציב", ובה מתואר "הדבר הזה" כנחמד, נעים ונורא. הדבר מקביל ללוי, שנקרא כך כאשר אמרה לאה: "ילוה אישי אלי".

והוא ענין ימינא ושמאלא ובינייהו כלה ⁷¹ כי שמאלו תחת לראשי ⁷² בחי' שמאל דוחה הוא שגורמת להיות נשיאות ראש וכו' וימינו תחבקני ימין מקרבת להתכלל כו'.

וזהו ענין ימין ושמאל, וביניהם הכלה. "שמאלו תחת לראשי" — בחינת "שמאל דוחה" — הוא המביא לנשיאות ראש וכו'; "וימינו תחבקני" — ימין מקרבת, כדי להתכלל כו'.

ה"ליווי" של לוי הוא הכלה העומדת בין ימין לשמאל, כפי שנאמר בפיט ליל שבת "אזמר בשבחיך". "שמאלו תחת לראשי": השמאל הדוחה, כלומר השפלות, היא שמרומת את הראש; "וימינו תחבקני": הימין מקרבת, כדי שהנשמה תיכלל.

קטע 5 • 91-10

לוי: התורה

9 ובחי' ילוה אישי היינו מה שאומרים באמורי"צ הדבר הזה היא התורה ששרשה מאד נעלה אלא שנתלבשה בדברים גשמיים שלכן נמשלה התורה למים ⁷³ שיורדים ממקום גבוה ⁷⁴ וכו'.

ומדרגת "יתלוה אישי" היא מה שאומרים בתפילת "אמת ויציב": "הדבר הזה" — כלומר, התורה, ששורשה נעלה מאוד, אלא שהיא התלבשה בעניינים גשמיים. לכן התורה נמשלה למים, היורדים ממקום גבוה וכו'.

ההצטרפות של לוי היא מה שנאמר בתפילת "אמת ויציב" על "הדבר הזה", שהוא התורה. שורש התורה גבוה מאוד, אך היא התלבשה בעניינים גשמיים, ולכן היא נמשלה למים הזורמים ממקום גבוה למקום נמוך.

וזאת ישיב אל לבו אמת הוא שאין אני ראוי מצד עצמי לעלות ולהתכלל באור ה' ולהשיב את הנפש ממטה למעלה לייחודה במאצילה ב"ה כי מי יעלה בהר⁷⁵ ה' כו'

ואת זאת ישיב אל לבו: אמת היא שאיני ראוי מצד עצמי לעלות ולהיכלל באור ה', ולהשיב את הנפש מלמטה למעלה כדי לייחד אותה במאצילה, ברוך הוא — שהרי "מי יעלה בהר ה'" וכו'.

על האדם להודות בפני עצמו שמצד זכויותיו שלו אינו ראוי לעלות ולהיכלל באור ה', ולהשיב את נפשו למקורה. כפי ששואל המזמור: "מי יעלה בהר ה'?"

אבל מ"מ הרי אא"ס ב"ה מצד עצמו ממילא ומאיליו נמשך גם למטה ששורה ומתגלה בתורה

אבל אף על פי כן, הרי אור אין סוף, ברוך הוא, מצד עצמו נמשך ממילא ומאיליו גם למטה, ושורה ומתגלה בתורה.

אף על פי כן, אור אין סוף יורד למטה מאיליו ושורה בתורה. ירידה זו אינה תלויה בכך שהאדם ראוי לה, אלא בה' עצמו.

והרי מתגלה ייחוד זה העליון למטה כמו למעלה ואי לזאת ע"י עסק התורה יכול להמשיך אא"ס ב"ה ממש למטה על נפשו

והרי ייחוד עליון זה מתגלה למטה כמו למעלה; ולכן, באמצעות העיסוק בתורה, הוא יכול להמשיך את אור אין סוף עצמו, ברוך הוא, למטה, על נפשו.

כיוון שהתורה מורידה את הייחוד העליון הזה למטה, הוא מתגלה שם כפי שהוא מתגלה למעלה. לכן, באמצעות העיסוק בתורה, האדם יכול להמשיך את אור אין סוף עצמו על נפשו.

וזהו אם רץ לבך שוב לאחד שגם למטה בבחי' שוב נמשך בחי' אחד וזהו ילוה אישי אלי שיורד ונמשך אא"ס ב"ה מלמעלה למטה.

וזהו "אם רץ לבך, שוב לאחד": שגם למטה, בבחינת "שוב", נמשכת בחינת "אחד". וזהו "יתלוה אישי אלי": שאור אין סוף, ברוך הוא, יורד ונמשך מלמעלה למטה.

זהו פירוש "שוב לאחד": גם בעמדה של נסיגה, בחינת שוב, נמשך למטה ה"אחד". זהו גם "יתלוה אישי אלי" של לוי: אור אין סוף יורד מלמעלה ומצטרף אל הנפש.

10 וזהו פי' אמוי"צ כו' שמאריכין לאשר ולקיים את הדבר הזה עלינו ועל אבותינו כו' על הראשונים כו'

וזהו פירוש "אמת ויציב" וכו': שאנו מאריכים באישור ובקיום "הדבר הזה" "עלינו ועל אבותינו" וכו', "על הראשונים" וכו',

ברכת "אמת ויציב" מאריכה באישור "הדבר הזה" — התורה — כמחייב אותנו, את אבותינו ואת הדורות [הקודמים].

וממשיכים מלמעלה אמת ויציב ונכון וכו' ונחמד ונעים כו' להיות המשכת אור א"ס ב"ה שורה ומתגלה באור תורה:

וממשיכים מלמעלה "אמת ויציב ונכון" וכו', "נחמד ונעים" וכו', כדי שהמשכת אור אין סוף ברוך הוא תשכון ותתגלה באור התורה.

באמצעות מילות השבח הרבות, "אמת ויציב ונכון... נחמד ונעים", אנו ממשיכים מלמעלה את אור אין סוף, כדי שישכון ויתגלה באור התורה.

קטע 6 • 111-12

יהודה: ביטול בתפילה

11 אך הנה כל גי' בחי' ⁷⁶ הנ"ל עדיין הם בבחי' ממכ"ע שהם בחי' המשכות מאא"ס ב"ה לבחינת ממכ"ע שבחי' ראובן היא לעורר את האהבה להיות נכספה

אולם, שלוש הבחינות שהוזכרו לעיל עדיין שייכות לבחינת ממלא כל עלמין, שכן הן המשכות מאור אין סוף ברוך הוא אל בחינת ממלא כל עלמין. בחינת ראובן היא לעורר אהבה, כך שהאדם "יכסוף"

שלוש הבחינות — ראובן, שמעון ולוי — עדיין שייכות לבחינת ממלא כל עלמין, האור שנכנס בכל עולם לפי מידתו. למשל, האהבה של ראובן היא געגוע.

וגם כלתה כו' ולהיות משתוקק' להתכלל ולהתייחד במאצילה ב"ה מכלל שהיא עדיין אינה כלולה ומיוחדת ⁷⁷ באא"ס ב"ה הסוכ"ע

"וגם תכלה" וכו', ולכסוף להיכלל ולהתייחד במאצילו ברוך הוא — ומכאן שהיא עדיין אינה כלולה ומיוחדת באור אין סוף ברוך הוא, הסוכב כל עלמין

הגעגוע והרצון להיכלל בה' מלמדים שהאדם עדיין אינו כלול ומיוחד באור אין סוף הסוכב כל עלמין.

(בשמים ממעל ועל הארץ מתחת הכל בשוה ורוחניות וגשמיות כולא קמיה כלא ממש חשיבי) ⁷⁸ ועדיין שאר הבחי' אלא שהן בחי' המשכות להיות ממכ"ע כו'.

("בשמים ממעל ועל הארץ מתחת" הכול שווה, והרוחניות והגשמיות כאחד "כולא קמיה כלא ממש חשיבי"). וכך גם שאר הבחינות, אלא שהן המשכות שנועדו להיות בחינת ממלא כל עלמין וכו'.

לפני האור הסוכב כל עלמין, השמים והארץ שווים, והרוחניות והגשמיות כאחד נחשבות לאין. גם שמעון ולוי הם המשכות אל האור הממלא את העולמות.

אבל בחיי יהודה שהוא בחיי הודאה⁷⁹ הוא בחיי בטול והתכללות באא"ס ב"ה ממש הסוכ"ע והן הן בחינות השתחוואות שכתפלת שמ"ע.

אבל בחינת יהודה, שהיא בחינת הודאה, היא בחינת ביטול והיכללות באור אין סוף ברוך הוא עצמו, הסובב כל עלמין; ואלה הן ממש בחינות ההשתחוואות שכתפלת שמונה עשרה.

ההודאה של יהודה שונה: היא ביטול והיכללות באור אין סוף עצמו, האור הסובב את העולמות. הדבר מתבטא בהשתחוואות שכתפלת שמונה עשרה.

12 ולכן תפילה היא בלחש ובחשאי⁸⁰ בבחי' סוכ"ע למעלה מעלה מבחי' השתלשלות שאינה בגדר המשכה והשפעה כלל כו'

לכן התפילה נאמרת בלחש ובדממה, בבחינת סובב כל עלמין, למעלה-מעלה מבחינת השתלשלות, שאינה בגדר המשכה והשפעה כלל וכו'.

זו הסיבה שתפילת שמונה עשרה נאמרת בלחש ובדממה: היא שייכת לסובב כל עלמין, שלמעלה בהרבה מהשתלשלות, מעבר לכל זרימה של השפעה מדרגה אחת לבאה אחריה.

ואינה עולה בשם אהבה כלל רק בחיי ביטול במציאות ממש לגמרי והיינו בחיי השתפכות אל חיק אביה ממש להיות כאין ואפס ממש שע"ז מרמז ענין ההשתחואה

והיא אינה נקראת כלל בשם "אהבה", אלא רק בבחינת ביטול של עצם המציאות, לגמרי; כלומר, בבחינת שפיכת הנפש אל חיק אביה ממש, עד שהיא נעשית באמת כאין וכאפס. לכך רומזת ההשתחויה,

תפילה זו אינה נקראת אפילו אהבה; היא ביטול מוחלט של המציאות, שבו הנפש שופכת את עצמה אל חיק אביה עד שהיא נעשית כאין. ההשתחויות רומזות לכך.

כמו שמשתחוה לפני המלך שמבטל א"ע כו' רק שכדי להיות בחיי זו שהוא בחיי יהודה בבחי' אתה כמו אדם המשתחוה לפני המלך ומבטל את עצמו וכו'. אלא שכדי שבחינה זו, בחינת יהודה, תהיה במצב של "אתה",

אדם המשתחוה לפני מלך מניח את עצמו בצד לפניו. כדי שהביטול של יהודה יהיה בבחינת "אתה", כלומר בפנייה בגוף שני, דרוש דבר נוסף.

דהיינו להיות בגילוי כאילו הוא לנוכח⁸¹ צ"ל יודוך אחיך⁸² שצריך להקדים תחילה בחיי ראובן ושמעון ולוי⁸³ שבהם ועל ידם יומשך גילוי בחיי הודאה זו

כלומר, שתתגלה כאילו הוא עומד לנוכח [ח'], צריך להתקיים "יודוך אחיך": תחילה יש להקדים את בחינות ראובן, שמעון ולוי, שבהן ועל ידן נמשכת ההתגלות של הודאה זו.

"אתה" פירושו שהי' מתגלה כאילו הוא עומד לנוכח האדם. לשם כך צריכות לבוא תחילה בחינות ראובן, שמעון ולוי, ובאמצעותן מתגלה ההודאה הזאת; זהו "יודוך אחיך".

כי בלי קדימת בחי ראובן שמעון ולוי לא נמשך בחי יהודה שהוא בחינת ביטול והתכללות כו' בבחי גילוי אלא בבחי העלם ומקיף.

כי בלי הקדמת בחינות ראובן, שמעון ולוי, בחינת יהודה — שהיא בחינת ביטול והתכללות וכו' — אינה נמשכת בגילוי, אלא רק בהעלם ובמקיף.

בלי שלושת האחים, הביטול של יהודה היה נשאר נסתר ומקיף, ונוגע באדם מבחוץ בלבד, ולא במודעותו.

ולכן אי"א להתחיל תפילת ש"ע בלי קדימת פסוד"ז ויוצר אור וק"ש כו' (ובמנחה שמתפללין רק תפילת ש"ע היינו מפני שכבר הקדימו בשחרית ק"ש וברכותיה. ובערבית צריך לחזור להתחיל ק"ש וברכותיה קודם התפלה).⁸⁴

לכן אי אפשר להתחיל את תפילת שמונה עשרה בלי להקדים פסוקי דזמרה, יוצר אור וקריאת שמע וכו'. (ובמנחה, כשמתפללים רק תפילת שמונה עשרה, הסיבה היא שקריאת שמע וברכותיה כבר נאמרו קודם לכן בשחרית. ובערבית צריך לחזור ולהתחיל בקריאת שמע וברכותיה לפני התפילה.)

זו הסיבה שאי אפשר להתחיל את תפילת שמונה עשרה בלי פסוקי דזמרה, יוצר אור וקריאת שמע. במנחה מתפללים אותה לבדה מפני שקריאת שמע כבר נאמרה בבוקר, ואילו בערבית אומרים שוב תחילה את קריאת שמע וברכותיה.

וזהו ענין נעוץ תחלתן בסופן⁸⁵ והמ"י (וע' במ"א ע"פ ולשרקה⁸⁶ בני אתונו דמשמע דשור"ק שהוא הודאה הוא למטה מסגול"ל שהוא בחי אהוי"ר כו'.

וזהו ענין "נעוץ תחלתן בסופן", והמשכיל יבין. (ועיין במקום אחר על הפסוק "ולשרקה בני אתונו", שממנו משתמע שהשורוק, שהוא הודאה, נמוך מהסגול, שהוא בחינת אהבה ויראה וכו').

הביטול של יהודה, המדרגה הנעלית ביותר, מתגלה רק בסוף סדר התפילה, בתפילת שמונה עשרה, לאחר השלבים המכונים לקראתו; זהו "נעוץ תחלתן בסופן". בהערת אגב מובאת קושיה ממאמר אחר, שבו מוצב סימן הניקוד שורוק, המסמל הודאה, למטה מסגול, המסמל אהבה ויראה.

וזהו לכאורה הפך ממ"ש כאן דיהודה שהוא הודאה הוא למעלה מראובן שמעון ולוי שהם סגול"ל. ובאמת לק"מ דהודאה היא למטה מאהוי"ר אבל הודאה דיהודה זהו בחי בטול שלמעלה מאהוי"ר וזה בחי דוד אם לא שויתי ודוממתי⁸⁷

ולכאורה הדבר הפוך ממה שנאמר כאן, שיהודה, שהוא הודאה, נעלה מראובן, שמעון ולוי, שהם סגול. אך באמת אין כאן קושי: הודאה אכן נמוכה מאהבה ויראה, אבל ההודאה של יהודה היא בחינת ביטול שלמעלה מאהבה ויראה. וזוהי בחינת דוד: "אם לא שויתי ודוממתי",

התשובה היא שהודאה רגילה אכן נמוכה מאהבה ויראה, אך ההודאה של יהודה היא ביטול שלמעלה מהן. וזוהי בחינת דוד: "אם לא שויתי ודוממתי נפשי".

וכמ"ש ואחר האש קול דממה דקה הרי שהדממה והביטול הוא למעלה מהאש שהיא אהבה כי תמן קאתי מלכא^{88,89} אבל גבי אש כתיב לא באש הוי"ה אלא שהאש הוא להוי"ה כמ"ש במ"א.

כמו שכתוב: "ואחרי האש קול דממה דקה". מכאן שהדממה והביטול הם למעלה מן האש, שהיא אהבה, כי "שם בא המלך"; ואילו על האש נאמר: "הוי לא באש" — אלא שהאש היא להוי, כפי שמבואר במקום אחר.

כאשר הי' התגלה לאלהיו, הוא לא היה "באש" אלא ב"קול דממה דקה", שעליו נאמר בתיקוני זוהר: "שם בא המלך". לכן הדממה והביטול נעלים מן האש, שהיא אהבה; האש פונה אל הוי, אך אינה המקום שבו הוא נמצא.

ועוד דזהו שאמר כאן יהודה אתה שיהיה יהודה בבחי' אתה דהיינו בבחי' גילוי כוי ולפעמים אינו בגילוי כ"א רק בהעלם ואז היא הודאה שלמטה מאהוי"ר. אבל כשההודאה בבחי' גילוי זהו בחי' ביטול (ממש):⁹⁰

ועוד, זהו שנאמר כאן: "יהודה, אתה" — שיהודה יהיה בבחינת "אתה", כלומר בבחינת גילוי וכו'. לפעמים הדבר אינו בגילוי אלא בהעלם בלבד, ואז זו הודאה הנמוכה מאהבה ויראה. אבל כשההודאה היא בבחינת גילוי, זו בחינת ביטול (ממש).

תשובה נוספת: "יהודה, אתה" פירושו הודאה גלויה. כשההודאה נשארת בהעלם, זו הבחינה הנמוכה יותר, שמתחת לאהבה ויראה; וכשהיא גלויה, זהו ביטול ממש.

קטע 7 • 131 - 14

"ידך בעורף אויביך"

13 והנה עייז ידך בעורף אויביך.⁹¹ אויביך הם עניני העולם וצרכי הגוף הגשמי. הגם שאדם צריך להם מ"מ צריכין להיות בבחי' עורף ולא פנים

ועכשיו, באמצעות זאת, "ידך [תהיה] בעורף אויביך". "אויביך" הם ענייני העולם וצרכיו של הגוף הגשמי: אף שאדם זקוק להם, בכל זאת עליהם להיות בבחינת עורף ולא פנים.

ההכרה של יהודה בתפילה מעניקה לאדם את הכוח לקיים את המשך הפסוק: "ידך בעורף אויביך". ה"אויבים" הם ענייני העולם וצרכי הגוף: האדם זקוק להם, אך עליו לעסוק בהם, כביכול, כשהוא מפנה להם את עורפו ולא את פניו.

(בחי' פנים היינו שעושה הדבר בלב ונפש ובחי' עורף היינו בחי' אחוריים כמאן דשדי בתר כתפיי⁹² בע"כ וכאלו כפאו וכו').^{93,94}

(בחינת פנים פירושה שהוא עושה את הדבר בלב ובנפש; ובחינת עורף פירושה בחינת אחוריים, כמו מי שמשליך [דבר] מעבר לכתפו, בעל כורחו, וכאילו כופים אותו וכו').

לעשות דבר "בפנים" פירושו לעשותו בלב ובנפש; לעשותו "בעורף" פירושו להפנות אליו את הגב ולעשותו בא"רצון, כמו אדם שמשליך דבר מעבר לכתפו, כאילו כופים אותו.

וידך הוא בעורף אויביך א"ת ידך אלא יודיך^{95,96} והוא בחי ידך ממש כי ימינך פשוטה לקבל שבים הוא בחי ימין

וידיך היא בעורף אויביך: אל תקרא ידיך אלא יודיך. והיא בחינת ידיך ממש, שהרי ימינך פשוטה לקבל שבים; זוהי בחינת ימין.

כשקוראים יודיך, כלומר היו"דים שלך, המילה ידיך רומזת לידו של ה' עצמו — היד הימנית הפשוטה לקבל את השבים אליו. זו בחינת ימין.

וחסד שנתפשט למטה מטה וכענין וירא ישראל את היד הגדולה⁹⁷ אשר עשה ה' במצרים כי הנה הירידה הגדולה הזאת שהוא בבחי אחוריים וכאלו כפאו.

וחסד המתפשט למטה־מטה, בדומה לענין וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים. והנה, ירידה גדולה זו, שהיא בבחינת אחוריים וכאלו כופים אותו —

זהו חסדו של ה', המגיע עד למקומות הנמוכים ביותר, כמו היד הגדולה שראו ישראל במצרים. גם הירידה הגדולה של האדם לעיסוק בצרכי העולם, כשהוא עושה זאת כאילו כופים אותו, באה מידו של ה'.

מי גרם להמשיך את האדם להיות מוכרח לזה ודאי מאת ה' ומידו היתה זאת כדי לאתהפכא חשוכא לנהורא שיתפלל בכח האכילה וכו'

מי גרם לאדם להימשך לכך ולהיות מוכרח לזה? ודאי שמאת ה', ומידו הייתה זאת, כדי להפוך חושך לאור: שיתפלל בכוח האכילה וכו',

ה' עצמו הביא את האדם למצב שבו הוא זקוק לדברים האלה, כדי שהחושך יהפוך לאור — למשל, כדי שיתפלל בכוח שהוא מקבל מן האכילה.

וכיוצא בזה רק שצריך שלא יומשך בבחי פנימיות אלא בבחי עורף ובחינת עורף זה יוכלל בבחי ידך יודיך.

וכיוצא בזה. אלא שעליו להימנע מלהימשך [אליהם] בבחינת פנימיות, ולעסוק בהם רק בבחינת עורף; ובחינת עורף זו תיכלל בבחינת ידיך, יודיך.

התנאי הוא שלא יימשך לעניינים האלה בפנימיות, אלא יעסוק בהם רק בעורף. כך גם בחינת הי"עורף נכללת בידו של ה', יודיך.

14 והוא בחי ידך של יהודה כו' לפי שהוא בחי הודאה וביטול בבחי סוכי⁹⁸ השוה ומשוה כו' גם חשך לא יחשיך וכחשיכה כאורה⁹⁹ גשמיות ורוחניות שוין

וזו בחינת ידיך של יהודה וכו', משום שזו בחינת הודאה וביטול בבחינת סוכב כל עלמין, המשווה ומשווה הכול וכו': "גם חושך לא יחשיך" ו"כחשכה כאורה" — הגשמיות והרוחניות שוות.

ידי של יהודה היא ההודאה והביטול שלו בבחינת סוכב כל עלמין, שלפניה הכול שווה. שם "גם חושך לא יחשיך" ו"כחשכה כאורה", והגשמיות והרוחניות שוות.

שהרי כולם בחכי עשית שהחכמה היא עשיה גשמיות וא"כ גם האכילה ושאר ענינים הגשמיים הם לפניו ית' כמו רוחניות של חכמה מאחר שגם החכמה היא גשמיות וכו'.

שהרי "כולם בחכמה עשית" — כלומר, חכמה היא עשייה, גשמיות. ואם כן, גם האכילה ושאר העניינים הגשמיים הם לפניו יתברך כמו הרוחניות שבחכמה, מאחר שגם החכמה היא גשמיות וכו'.

את "כולם בחכמה עשית" מפרשים כך: גם חכמה אינה אלא "עשייה" — דבר גשמי — ביחס לה'. ואם כן, גם האכילה ושאר העניינים הגשמיים הם לפניו כמו הרוחניות שבחכמה.

וזאת היא מעלת יהודה אתה היינו בחי הודאה בגילוי שבתפלה שתהי' ידך בעורף אויביך בשעה שעוסק בעורף אויביך

וזו מעלת "יהודה, אתה", כלומר, בחינת הודאה גלויה בתפילה: ש"ידך" תהיה "בעורף אויביך" בשעה שהוא עוסק ב"עורף אויביך",

זו מעלת "יהודה, אתה" — הודאה גלויה בתפילה, שבכוחה להניח את "ידך" "בעורף אויביך" גם בשעה שאדם עוסק בענייני העולם.

ואזי חולפת ועוברת ממנו האהבה מ"מ נשאר רשימו וכו' אך היינו דוקא בבחי' עורף ולא פנים:¹⁰⁰

ואז האהבה חולפת ועוברת ממנו, ואף על פי כן נשאר ממנה רשימו וכו'. אך הדבר נכון דוקא בבחינת עורף, ולא פנים.

גם כאשר האהבה שהורגשה בתפילה חולפת, נשאר ממנה רשימו. הדבר אפשרי רק כאשר עוסקים בענייני העולם "בעורף", ולא "בפנים".

קטע 8 • 151

"ישתחוו לך בני אביך"

15 אך עיקר הגורם לכל מעלת בחי' זו להיות יהודה אתה והגורם להיות יודוך אחיך ע"ז נאמר ישתחוו לך בני אביך כי

אך הגורם העיקרי לכל מעלתה של בחינה זו — לכך שתהיה "יהודה אתה", ולכך ש"יודוך אחיך" — הוא מה שנאמר על כך: "ישתחוו לך בני אביך". כי

הגורם השורשי הן ל"יהודה אתה" והן ל"יודוך אחיך" מופיע במילים האחרונות של אותו פסוק: "ישתחוו לך בני אביך".

הנה ההשתחוואה¹⁰¹ הוא בחיי המשכה וזהו ענין ההשתחוואי שבשמ"ע שהן הן המשכות (עי' ר"פ¹⁰² וישב והנה השמש וכו' משתחוי' לי)

הנה, ההשתחויה היא בחינה של המשכה, וזה ענינן של ההשתחויות בתפילת שמונה עשרה, שהן עצמן המשכות (ראו בתחילת פרשת וישב, על "והנה השמש" וכו', "משתחוים ליי").

השתחויה היא המשכה, ולכן ההשתחויות בתפילת שמונה עשרה ממשיכות מלמעלה. הסוגריים מפנים לתחילת פרשת וישב, שבה מדובר בחלום יוסף על השמש, הירח והכוכבים המשתחוים לו.

ובחיי אביך היינו בחיי כרחם אב על בנים¹⁰³ אבינו אב הרחמן שהרחמנות הוא בחיי אב ותולדות הרחמנות הוא בחיי צדקה וחסד להחיו רוח שפלים¹⁰⁴ שכל העושה חסד במדה"ר לרחם על עניים ויתומים ה"ז בבחי' בני אביך.

ובחינת "אביך" היא בחינת "כְּרַחֵם אָב עַל בְּנָיִם", "אבינו, האב הרחמן"; כי הרחמים הם בחינת אב, ותולדות הרחמים הן בחינת צדקה וחסד, "להחיות רוח שפלים". לכן, כל מי שעושה חסד מתוך מידת הרחמים, ומרחם על העניים והיתומים, הוא בבחינת "בני אביך".

"אביך" הוא רחמיו של ה', "כְּרַחֵם אָב עַל בְּנָיִם". הרחמים מולידים צדקה וחסד, ולכן מי שעוזר לעניים וליתומים מתוך רחמים הוא אחד מ"בני אביך".

גם בחיי אביך היא התורה דאורייתא מחכמה נפקת¹⁰⁵ שהוא בחיי אב וכמ"ש שמע בני מוסר אביך¹⁰⁶ זו תושב"כ¹⁰⁷ וכו' ובני אביך הם העוסקים בתורה

גם בחינת "אביך" היא התורה, שהרי "התורה יוצאת מחכמה", שהיא בחינת אב; וכמו שנאמר: "שמע בני מוסר אביך" — זו תורה שבכתב וכו'. ו"בני אביך" הם העוסקים בתורה.

"אביך" הוא גם התורה, היוצאת מחכמה המכונה "אב", ו"מוסר אביך" הוא תורה שבכתב. לכן גם העוסקים בתורה הם "בני אביך".

וזהו וישתחו לך בני אביך¹⁰⁸ שבני אביך הם העוסקים בתורה ובגמ"ח הם הם ישתחו לך וימשיכו אותך להיות נעוץ

וזהו וישתחו לך בני אביך: "בני אביך", העוסקים בתורה ובגמילות חסדים, הם שישתחו לך וימשיכו אותך, כך שתהיה בבחינת "נעוץ"

העוסקים בתורה ובגמילות חסדים הם המשתחוים לך: הם ממשיכים למטה את הביטול של יהודה.

**תחב"ס שהתורה והגמ"ח הם הנותנים כח כנפש לעורר את האוי"ר עד שתהיי בחיי הודאה וביטול ועיי
כן יודוך אחיך להיות יהודה אתה כנ"ל:**

**"תחילתן נעוצה בסופן"; שכן התורה וגמילות החסדים הן שנותנות לנפש כוח לעורר אהבה ויראה, עד שתהיה בה
בחינת הודאה וביטול; ועל ידי כך "יודוך אחיך", כך שתהיה בחינת "יהודה אתה", כפי שהוסבר לעיל.**

התורה והחסד נותנים לנפש כוח לעורר אהבה ויראה, עד שהן מגיעות לידי הודאה וביטול. באמצעותם "יודוך אחיך", וההודאה של יהודה מתגלית — "יהודה אתה".

בעבודה

לפני תפילת שמונה עשרה, אמור פסוקי דזמרה, את קריאת שמע וברכותיה, כדי להתבונן בגדולת ה' עד שהידיעה נעשית לאהבה וליראה מורגשות, ולהפנים את דברי התורה; לאחר מכן, בתפילת שמונה עשרה, השתחוה בביטול אמיתי, כאילו המלך עומד לפניך. אחר כך עסוק באכילה ובצרכים הגשמיים רק "בעורף", בלי להשקיע בהם את הלב, כדי שרושם התפילה יישאר; וחזק את התהליך כולו באמצעות לימוד התורה וגמילות חסדים.

שאלות לשיחה

1. מדוע הידיעה שה' קיים אינה מולידה אהבה כשלעצמה, ומה הופך ידיעה ל"ראייה"?
2. באיזה מובן כל אדם הוא בעל תשובה, גם אם לא חטא?
3. כיצד ראובן, שמעון ולוי מקבילים לחלקים בתפילות הבוקר, ומדוע עליהם לבוא לפני תפילת שמונה עשרה?
4. כיצד מבחין המאמר בין ההודאה שלמטה מאהבה ומיראה לבין הודאתו של יהודה שלמעלה מהן?
5. מה פירוש לעסוק בצרכים הגשמיים "בעורף" ולא בפנים, ומה נשאר מן התפילה כאשר עושים זאת?

הערות

פסקה 1

1 יהודה אתה

ההערה מתארכת את המאמר לתקס"ו (1805-06), ומפנה להערה 7 ברשימת המאמרים שבכרך זה. נוסח נוסף של המאמר, שנרשם בידי רבי משה, בן אדמו"ר הזקן, נדפס בכרך הראשון שלו.

הערת קה"ת

המאמר הוא משנת תקס"ו — ראה ברשימת המאמרים בסה"מ שם הערה 7. ובכת"י 2067 יא, ב נרשם: פי ויחי תקס"ז. ובכרך 2223 נה, א: שנת תקס"ו לפ"ק בלאדי. הנחת ר' משה בן אדה"ז בסה"מ תקס"ו ח"א. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. הגהות וביאורי וקיצורי הצ"צ אוה"ת בראשית כרך ה תתקצו, א ואילך. תתרה, ב. כרך ו תתשלח. ד"ה זה: ראה בסה"מ תרפ"ח. בסה"מ חורף תשל"ח (נדפס בלקו"ש ח"כ ע' 347). וראה שם בסיום המאמר הרמז בזה שהתחלת הסדרה בתו"א היא בהפסוק יהודא אתה. ד"ה יהודא אתה תשמ"ו. ד"ה יהודא אתה במאמרי אדה"א בראשית ע' תצו וע' תקל מיוסדים על מאמר זה. ראה סה"מ פר"ת ע' ריו.

2 יהודה אתה יודוך אחיך

ברכת יעקב ליהודה: "יהודה, אתה — אחיך יודוך; ידך תהיה על עורף אויביך; בני איך ישתחוו לך". המאמר כולו מסביר את הפסוק הזה, ביטוי אחר ביטוי.

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח

יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף אויביך ישתחוו לך בני אביך:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down before thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מט, ח.

3 הנה יהודה נקי

ההערה מפנה לעמוד זה בקשר לשם יהודה ולהודאה.

הערת קה"ת

ראה במילואים ליהל אור ע' תרלד. ועיין מענין הודאה בסידור בד"ה מזמור לתודה. ובדרוש ל"ג בעומר. וראה גם בלקו"ת פי עקב בדרוש ברהמ"ז בענין ברכת הארץ שמתחלת בהודאה נודה לך. ובלקו"ת שיחות לפי וישב ח"ו ע' 195 הערה 77.

4 הפעם אודה

כשנולד יהודה אמרה לאה: "הפעם אודה את ה'", ועל כך קראה לו יהודה. המאמר מפרש את "הפעם" כהודאה שעדיין קשורה לזמן.

Genesis 29:35 בראשית כ"ט:ל"ה

ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את-ה' עלי-כן קראָה שְׁמוֹ יְהוּדָה ותעמד מלדת:

And she conceived again, and bore a son; and she said: 'This time will I praise the L-RD.' Therefore she called his name Judah; and she left off bearing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כט, לה.

5 מודים אנחנו לך

ברכת ההודאה שכתפילת העמידה פותחת במילים "מודים אנחנו לך". היא מובאת כהודאה שכל נשמה יהודית מבטאת.

Weekday Siddur Chabad, Shacharit, The Amidah 29 סידור חב"ד לימות החול, שחרית, עמידה כ"ט

6 שו"ה נקי הפעם — חוצב

לפי ההערה, בכתב"ד זה חסרה המילה המסומנת כאן, "נחצבו", ולכן הנוסח הוא "במקור נשמותיהם".

הערת קה"ת

בכרך 633 ליתא תי' זו.

7 ככה יעשה איוב

איוב העלה עולות עבור ילדיו לאחר המשתאות שלהם: "ככה יעשה איוב כל הימים". הפועל בצורת עתיד, המתחיל באות יו"ד, מתאר מנהג מתמשך; כך מתפרשת כאן היו"ד של יהודה.

Job 1:5 איוב א':ה'

וַיְהִי כִּי הִקִּיפוּ יָמֵי הַמַּשָּׁתָה וַיִּשְׁלַח אִיּוֹב וַיִּקְדָּשׁם וַהֲשִׁיבם בִּבְקָר וְהִעֲלָה עֹלֹת מִסֹּפֶר כָּל־כִּי אָמַר אִיּוֹב אֱלֹהֵי חֲטָאוֹ כִּנִּי וּבָרַכּוּ אֱלֹקִים בְּלִבָּם כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל־הַיָּמִים:

And it was so, when the days of their feasting were gone about, that Job sent and sanctified them, and rose up early in the morning, and offered burnt-offerings according to the number of them all; for Job said: 'It may be that my sons have sinned, and blasphemed G-d in their hearts.' Thus did Job continually

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב א, ה.

8 שו"ה יהודה — ויהי פי

במקום "משמעות", כתב"ד זה גורס "משמעות" ופותח סוגריים, כך שהביאור על המילה מופיע כהערה מוסגרת.

הערת קה"ת

בכרך 414: [פי].

9 (ובנחמ"י יא) נכתב יהודה בסגול

גם שם מובא אותו פסוק מנחמיה.

הערת קה"ת

וכ"ה בשערי אורה כ, ב. מצוין לפסוק זה. אבל במאמרי אדה"א בראשית ע' תצו ובעוד מקומות (ראה במ"מ לאדה"א שם) מצויין: "בד"ה תי' יהודה בחולם". ע"ש. להעיר שבהנחת ר' משה בן אדה"ז בסה"מ תקס"ו ע' רה ליתא כל הענין.

10 שו"ה ההוה — נכתב בתוס' . . הדל"ת

לפי ההערה, בשני כתב"ידי האלה חסרות המילים המסומנות, מ"בתוספת" ועד "תחת הדל"ת", בסוף ההסבר על השם.

הערת קה"ת

בכרך 414. 633 ליתא.

11 (ובנחמיי י"א) נכתב יהודה בסגול תחת הדל"ת

כאן כתב"ד זה גורס "בתוספת ה"א: יהודה", ולא את ההערה על הכתיב בנחמיה.

הערת קה"ת

בב"ד 1824: בתוסף ה' יהודה. וכ"ה במאמרי אדה"א בראשית ע' תצו ושם "והוא מ"ש בדי"ה תיבת יהודה בחולם על הוי"ו". וראה בהנסמן לשם.

12 שו"ה אודה — הם הגורמים לבחי

בכתב"ד זה נכתב "ממשיכים" במקום "[שהם עצמם] הגורמים".

הערת קה"ת

בב"ד 633: הם ממשיכים בחי".

13 שו"ה הגורמים — לבחי

בכתב"ד זה חסרות המילים "בחינת" כאן, והנוסח הוא "הגורמים להודאה זו".

הערת קה"ת

בב"ד 414 ליתא.

14 שו"ה יהודה

בכתב"ד זה מופיע סוגר מרובע סוגר אחרי המילה "יהודה", ובכך מסתיימת ההערה המוסגרת שנפתחה ב"משמעות" (הערה 45:7).

הערת קה"ת

בב"ד 414: יהודה].

15 ראובן . . האהבה

מאמר משנת תרפ"ח הפותח באותן מילים, שההערה מפנה אליו בעניין ראובן, ראייה ואהבה.

הערת קה"ת

ראה ד"ה יהודה אתה תרפ"ח. ספר המאמרים תש"ח ע' 155.

16 פני ארי אל הימין

בחזון המרכבה של יחזקאל הייתה לכל אחת מהחיות "פני אריה אל הימין". המאמר קושר בין האריה לראייה ובין הצד הימני.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א"י

וְדִמוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל־הַיְמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מִהַשְּׂמָוֹל לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־נֶשֶׁךְ לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, י.

17 בתיקון ע', שאליו מפנה הערת קה"ת, נאמר בתיקוני זוהר ש"אריה" הוא "ראייה": אם הופכים את סדר האותיות של "אריה", מתקבלת "ראייה". הדברים ממוקמים בצד ימין, צד החסד, על פי הפסוק "פני אריה אל הימין".

Tikkunei Zohar 122a:7 תיקוני זוהר קכ"ב א"ז

אֲרִיָּה דָא רְאִיָּה, וְאִתְמַר בְּקָה (יחזקאל א י) וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל הַיְמִין לְאַרְבַּעַתָּם, כָּכָל אִתְר אֲרַבְעָתָם דָּא יְהוּ"ה, אֲרַבְע אֲתוּן דִּילִיָּה דְשִׁלְטִין עַל כָּלָא, וְהַפּוֹךְ אֲרִיָּה וְתִשְׁכַּח לָקָה רְאִיָּה, וְאִיָּהוּ לִימִינָא דְחֶסֶד, דְּאִיָּהוּ יוֹמָא דְקִמְאָה, דְּתַמֵּן אִי (נ"א י) אֹר, רְאוּבֵן דְּאִיָּהוּ לִימִינָא עַל שְׁמִיָּה אֲתַקְרִי אֹר בּוֹ, שְׁמִיעָה לְשִׁמְאָלָא, וְעֲלִיָּה אֲתַמַּר (שם) וּפְנֵי שׁוֹר מִהַשְּׂמָוֹל, נֶשֶׁךְ רִיחָא בְּאִמְצָעִיתָא, עֲלִיָּה אֲתַמַּר (משלי ל ד) מִי אֶסְף רוּחַ בְּחִפְזִי, דְּאִינּוּן תְּרִין נוֹקְבִין דְּחוּטְמָא, פִּימָא דְבוּרָא, דָּא אָדָם ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

18 אריה אותיות ראייה

המילים כאן מצטטות את Tikkunei Zohar, Tikkun 70 • 121b:1. הקטע מופיע למטה.

Tikkunei Zohar, Tikkun 70 • 121b:1 תקוני' תיקון ע

... נא ראה מה שכתב על זה ר' יוסף בן גיקיטיליא בהקדמת שערי אורה, ובמה שכתב בעל החנוך בהקדמתו לפירוש התורה, והאלקי ר' מנחם מריקנאטי ז"ל בפרשת ויחי בפסוק בן פורת יוסף, ובמה שכתב ר' יהודה חייט בפירוש מערכת האלקות (ד, לד), וזה לשונו, סוף דבר כל מקום שתראה שידברו בענין הספירות, דברים שאין ראוי לאמרם בבורא יתברך, כגון שעור וקומה והדומים להם, הכל נאמר על הספירות, וכשתראה שידברו על דרך שבח והודאה הכל נאמר על הבורא שבתוכו, וכן בחוצה להן, כי אין דבר שיגבילהו, ועל כן אין לומר בבורא ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה תי"ז תי" ע.

19 דגל מחנה ראובן תימנה

"דגל מחנה ראובן תימנה". הדרום הוא הצד הימני, בהתאם לאריה שבימין.

Numbers 2:10 במדבר ב"י

דָּגֵל מַחֲנֵה רְאוּבֵן תִּימְנָה לְצַבְאָתָם וְנָשִׂא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שִׁדְיָאוֹר:

On the south side shall be the standard of the camp of Reuben according to their hosts; the prince of the children of Reuben being Elizur the son of Shedeur

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Zohar III, 118b זח"ג קיה, ב

הערת קה"ת

במדבר ב, י. ראה זח"ג קיה, ב.

20 בככורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם

"כפרי הבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם". ה"ראייה" של ה' את ישראל היא מכס של חיבה, ומכאן שראייה מבטאת קרבה מתוך אהבה.

Hosea 9:10 הושע ט"י

כַּעֲנָבִים בְּמִדְבָּר מִצְאֵתִי יִשְׂרָאֵל כְּבִכּוּרָה בְּתֵאנָה בְּרִאשִׁיתָה רְאִיתִי אֲבוֹתֵיכֶם הֵמָּה בָּאוּ בַעַל־פְּעוֹר וַיִּנָּזְרוּ לְבָשֶׁת וַיְהִיו שְׂקוּצִים כְּאֵהָבִים:

I found Israel like grapes in the wilderness, I saw your fathers as the first-ripe in the fig-tree at her first season; But so soon as they came to Baal-peor, They separated themselves unto the shameful thing, And became detestable like that which they loved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע ט, י. ראה באוה"ת ויחי תתקצח, א.

21 שם מתואר מתניה כמי ש"יודה בתפילה" — אותיות יהודה כשהן מנוקדות כפועל. הדבר תומך בפירוש השם כהודאה מתמשכת.

Nehemiah 11:17 נחמיה י"א:י"ז

וּמַתְנִיָּה בֶן־מִיכָא בֶן־זַבְדִּי בְרֵאֶסְפָּה רֹאשׁ הַתְּחִלָּה יְהוּדָה לְתַפִּלָּה וּבִקְבָקְיָה מִשְׁנֵה מֶאֱחָיו וְעַבְדָּא בֶן־שְׁמוּעַ בֶּן־גָּלָל בֶּן־יְדוּתָאוֹן (ידיתון):

and Mattaniah the son of Mica, the son of Zabdi, the son of Asaph, who was the chief to begin the thanksgiving in

הוא "חיי העולמים", ועם זאת נותר "יחיד".
Weekday Siddur Chabad, Shacharit, Pesukei Dezimra 2
חב"ד לימות החול, שחרית, פסוקי דזמרה ב'

27 הערת קה"ת מפנה לZohar, Miketz 9:136 למילים האלה.

Zohar, Miketz 9:136 ספר הזהר, מקץ ט':קל"ו

28 בנוסח שבתלמוד שבי"עין יעקב" (Berachos 63a): "הגבגב בפתח המנהרה קורא לרחמני". אפילו גבגב יודע על ה', אך הידיעה אינה עוצרת בעדו, ומכאן שידעה לבדה אינה מספיקה.

Ein Yaakov, Berakhot 9:54 עין יעקב, ברכות ט':נ"ד

גמי וכל כך למה לפי שאין עונין במקדש אמן ומנין שאין עונין אמר במקדש שנא קומו ברכו את ה' אלקיכם מן העולם ועד העולם ואומר ויברכו את שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה. יכול כל הברכות כלן תהא להן תהלה אחת ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה. על כל ברכה וברכה תן לו תהלה: והתקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו וכו'. מאי ואומר וכי תימא בועז מדעתיה דנפשיה קאמר ת"ש ה' עמך גבור החיל וכי תימא מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון ת"ש אל תבזו כי זקנה אמן ואומר עת ...

Daat (Public Domain)

29 הערת קה"ת מפנה לPsalms 84:3 למילים האלה.

Psalms 84:3 תהילים פ"ד ג'

נכספה וגם-פִּלְתָּה נִפְשִׁי לְחִצּוֹת ה' לִבִּי וּבִשְׂרִי יִרְנְנוּ אֶל אֱלֹהֵי:

My soul yearneth, yea, even pineth for the courts of the L-RD; my heart and my flesh sing for joy unto the living G-d
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

30 ואמתות שם יחיד הוא שהוא לבדו הוא

בשני כתבי היד האלה חסרות המילים "המשמעות האמיתית של השם יחיד" היא שהוא לבדו קיים".

הערת קה"ת

בבזך 414. 633 ליתא.

31 ואמתות שם יחיד . . וענין אחד

זהו המאמר על "וארא אל אברהם", שאליו מפנה גם ההערה שבסוגריים בפסוקה זו. שם שואל אדמור"ר הוקן מדוע נאמר בקריאת שמע "אחד" ולא "יחיד": ה' במהותו הוא יחיד לבדו, ואילו "אחד" פירושו שהוא אחד בשבעת הרקיעים, בארץ ובארבע רוחות השמים, שכולם בטלים לאור ה' שבתוכם; ואת הפסוק "לך, ה', הגדולה" הוא מפרש כמלמד שאפילו הגדולה והגבורה בטלות לפניו.

הערת קה"ת

ראה לקמן נה, ב. ובמאמרי אדה"א בראשית ע' תק.

32 נכספה וגם כלתה נפשי

"נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'". הפסוק מתאר את האהבה שהתבוננות מולידה.

Psalms 84:3 תהילים פ"ד ג'

נכספה וגם-פִּלְתָּה נִפְשִׁי לְחִצּוֹת ה' לִבִּי וּבִשְׂרִי יִרְנְנוּ אֶל אֱלֹהֵי:

My soul yearneth, yea, even pineth for the courts of the L-RD; my heart and my flesh sing for joy unto the living G-d
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

prayer, and Bakbukiah, the second among his brethren; and Abda the son of Shammua, the son of Galal, the son of Jeduthun

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 2

22 כי ראה ה' וגוי כי עתה

דבריה של לאה בלידת ראובן: "ה' ראה בעניי, כי עתה יאהבני אישי". המאמר רואה ב"ראייתו" של ה' את השורש לאהבה.

Genesis 29:32 בראשית כ"ט:ל"ב

וַתֵּהָרָא וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה ה' בְּעֲנֵי כִי עֲתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי:

And Leah conceived, and bore a son, and she called his name Reuben; for she said: 'Because the L-RD hath looked upon my affliction; for now my husband will love me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כט, לב. ראה באוה"ת ויחי תתקצח, א.

23 גנבא אפום מחתרתא

ניתן שם הסבר על האמרה בדבר הגנב בפתח המחתרת.

Berakhot 63a ברכות ס"ג א'

הערת קה"ת

ברכות סג, א — ע"פ גי' העין יעקב. וראה במאמרי אדה"א בראשית ע' תצט הביאור.

24 מלכותך מלכות כל עולמים

"מלכותך מלכות כל עולמים, וממשלתך בכל דור ודור". המאמר קובע שפסוק זה, הנאמר מדי יום ב"אשרי", הוא נושא ההתבוננות ההופכת ידיעה לראייה.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מְלִכּוּתְךָ מְלִכּוּת כָּל־עֲלָמִים וּמִמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וְדוֹר:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 אלף אלפים ורבו רבבן

חזונו של דניאל על בית הדין של מעלה: "אלף אלפים שירתוהו וריבוא רבבות עומדים לפניו". כאן הפסוק מציין את ההמונים הרבים הנתונים תחת מלכותו של ה'.

Daniel 7:10 דניאל ז':י'

נְהַר דִּי־נִיּוֹר נִגַּד וְנִפְקַ מִן־קִדְמוּהִי אֶלְף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה וְרַבּוּ רַבְבָּן קִדְמוּהִי יְקוּמוּן דִּינָא יִתְבּ וְסִפְרִין פְּתִיחוּ:

A fiery stream issued And came forth from before him; thousand thousands ministered unto him, And ten thousand times ten thousand stood before him; The judgment was set, And the books were opened

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דניאל ז, י.

26 יחיד חי העולמים מלך

מתוך פסוקי דזמרה שבתפילת שחרית. הפסוק מסכם את ההתבוננות: ה'

תהלים פד, ג.

33 מי לי בשמים

"מי לי בשמים [ואיתך]? ועמך לא חפצתי בארץ". הפסוק מבטא את הרצון להידיבק בה' עצמו, ולא בדבר כלשהו שבעולמות.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מִי־לִי בַשָּׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־חִפְצָתִי בָאָרֶץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כה.

34 לך הי הגדולה

"לך, ה', הגדולה והגבורה... כי כל אשר בשמים ובארץ [שלך הוא]". הפסוק נקרא כמתאר את חיותם של כל העולמות, הגשמיים והרוחניים, כשייכת לה' וכבטלה אליו.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:י"א

לְךָ הִ' הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּחַ וְהַהוֹד כִּי־כָל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ הִ' הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א כט, יא.

פסוקה 4

35 בכל לבבך וארז"ל בשני יצריך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך". המילה "לבבך" היא הבסיס לדרשת חז"ל: "בשני יצריך".

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Berakhot 54a:6 ברכות נ"ד א:ו

חַיִּיב אָדָם לִבְרֹךְ עַל הָרֶעָה כְּשֶׁם שֶׁמְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה, שְׁנֵאֲמַר: "וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וגו'". "בְּכָל לִבְּךָ" — בְּשֵׁנֵי יִצְרֶיךָ, בִּיצְרֶיךָ טוֹב וּבִיצְרֶיךָ רָע. "וּבְכָל נַפְשְׁךָ" — אֲפִילוֹ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. "וּבְכָל מְאֹדְךָ" — בְּכָל מְוֹנֶה. דָּבָר אַחֵר: "בְּכָל מְאֹדְךָ" — בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לְךָ הָיִי מוֹדֶה לוֹ.

A man is in duty bound to utter a benediction for the bad even as he utters one for the good ; as it is said, "And thou shalt love the L-rd thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might" (Deut. vi. 5) — "with all thy heart," i.e. with thy two impulses, with the good and the evil impulse ; "with all thy soul," i.e. even if He take thy soul; ... "with all thy might," i.e. with all thy wealth. Another

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ו, ה. ברכות נד, א.

36 שו"ה האהבה — כי התשובה . . במי שיש בידו

בכתב־יד זה כתוב "שבחינת בעל תשובה אינה" במקום "שתשובה אינה דווקא", לפני המילים "במי שיש בידו".

הערת קה"ת

בבוכ 414: כי בחי' בעל תשובה אינה: במי שיש.

37 כי התשובה אינו דוקא במי שיש בידו עבירות ח"ו

הקטע בבלק מתאר מדרגות נעלות יותר של תשובה: שיבה המביאה לייחוד הווי"ן והה"א של שם הוי", לייחוד אור מקיף ואור פנימי, ותשובה נעלית עוד יותר של הה"א העליונה, המושגת באמצעות מסירות נפש ובאמצעות התורה. הדבר תומך בנקודה כאן, שתשובה היא יותר מתיקון החטא.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת בלק עה, ב. שבת שובה סו, ג. לקו"ש ליקוט אלול תשל"ט הערה 12.

38 צרורה בצרור החיים

ברכת אנגיל לדוד, שנפשו תהיה "צרורה בצרור החיים את הוי' אלקיך". כאן מתואר הנשמה כפי שהיא במקורה, קודם ירידתה.

I Samuel 25:29 שמואל א כ"ה:כ"ט

וַיָּקָם אָדָם לְרִדְפָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשִׁי וְהִיָּתָה נַפְשִׁי אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצָרוֹר הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נַפְשִׁי אֵיבֶיךָ יִמְלְעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלֶעַ:

And though man be risen up to pursue thee, and to seek thy soul, yet the soul of my lord shall be bound in the bundle of life with the L-RD thy G-d; and the souls of thine enemies, them shall he sling out, as from the hollow of a sling

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ שמואל-א כה, כט.

39 שו"ה בהתלבשותה — זמן ומקום

בכתב־יד זה כתוב "מקום זמן" במקום "זמן ומקום".

הערת קה"ת

בבוכ 414: מקום זמן.

40 ויצעקו אל ה' בצר להם

"ויצעקו אל ה' בצר להם, ומצוקותיהם יצילם". המילה "צר", שפירושה מצוקה או צמצום, נעשית כאן לתיאור הצמצום של הנשמה בתוך הגוף.

Psalms 107:6 תהילים קי"ז:ו

וַיִּצְעֲקוּ אֱלֹהֵי בָצָר לָהֶם מִמִּצְוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם:

Then they cried unto the L-RD in their trouble, And He delivered them out of their distresses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קז, ו.

41 צר לו המקום

הביטוי "צר לי המקום" מובא מפסוק זה. המאמר משתמש בו לתיאור הכליאה של הנשמה.

Isaiah 49:20 ישעיהו מ"ט:כ

עוד יאמרו באֲזִנְיָךְ בְּנֵי שְׂכָלְיָךְ צָר־לִי הַמָּקוֹם גְּשֶׁה־לִּי וְאַשְׁכָּה:

The children of thy bereavement Shall yet say in thine ears: 'The place is too strait for me; Give place to me that I may dwell

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ ישעיהו מט, כ. בבוכ 633: צר לי המקום.

42 אשר הוצאתי אתכם מאמ"צ

הפסוק האחרון של קריאת שמע: "אני הוי' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים". את "מצרים" דורשים מלשון "מצר" — הצמצום שממנו הנשמה משתחררת.

Numbers 15:41 במדבר ט"ו:מ"א

אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים
אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

I am the L-RD your G-d, who brought you out of the land of
'Egypt, to be your G-d: I am the L-RD your G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר טו, מא.

43 שויה לה —

בכתביד זה נוספה המילה "ממש", כך שנכתב "האהבה לה' ממש".

הערת קה"ת

בבוכ 414 נוסף: ממש.

44 כיתרון האור הבא מן החשך

בספר קהלת נאמר: "יתרון החכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך".
החסידות דורשת זאת על הכוח המיוחד שיש לאור היוצא מתוך החושך —
כאן, האהבה שנוולדת ממרחקה של הנשמה.

Ecclesiastes 2:13 קהלת ב':י"ג

וְרִאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לְחֹכְמָה מִן־הַסְּכָלוֹת כִּי־יִתְרוֹן הָאֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ:
Then I saw that wisdom excelleth folly, as far as light excel-
leth darkness.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 5

45 במקום שבע"ת

רבי אבהו: "במקום שבעלי תשובה עומדים, צדיקים גמורים אינם עומדים".
המאמר מייחס זאת לעוצמתה הגדולה יותר של אהבת הנשמה השבה.

Berachot 34b:22-23 ברכות ל"ד ב:כ"ב-כ"ג

וּפְלִיגָא דְרַבִּי אֲבָהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: מָקוֹם שֶׁבְּעָלֵי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִין —
צְדִיקִים גְּמוּרִים אֵינָם עוֹמְדִין, שְׁנֵאמַר: "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב".
"לְרַחוּק בְּרִישָׁא, וְהֵדָר לְקְרוֹב". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לֵה: מַאי "רַחוּק" —
שְׁהִיה רַחוּק מִדְּבַר עֲבִירָה מְעִיקָרָא. וּמַאי "קְרוֹב" — שְׁהִיה קְרוֹב לְדְּבַר
עֲבִירָה, וְנִתְרַחַק מִמֶּנּוּ הַשְּׂתָא.

This is at variance with the opinion of R. Abbahu who said :
The place which the penitent occupy, the perfectly righteous
are unable to occupy ; as it is said, "Peace, peace to him that
is far off and to him that is near" — "to him that is far off
[from G-d] first, and then "to him that is near." But R.
Johanan can reply : What means "To him that is far off"? To
him who was far off from transgression from the first ; and
... what

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

46 במקום שבע"ת כו

ההערה מציינת שמקור האמירה הובא קודם, ב"22c, שם תורה אור מצטט
זאת גם כן: בעלי תשובה עומדים למעלה "מפני שהחושך נהפך [לאור]",
והפיכה זו — כשהצד שכנגד נכנע והחושך נהפך לאור — היא השמחה
שהיא תכלית ביאת המשיח.

הערת קה"ת

נסמן לעיל כב, ג.

47 וכדאי בזהר

הקטע מצטט את אותן מילים, שבעלי תשובה "ממשיכים אותו בכוח יתר",
ומסביר אותן כמאבק בין הקדושה לצד שכנגדה, שבו הצד שכנגד מתברר
ונכשל בקדושה.

הערת קה"ת

ח"א קכט, ב. קצט, ב. ראה לעיל כו, ד. ועוד.

48 דמשכין ליה בחילא יתיר

בוהר (חיי שרה), שאליו מפנה הערת קה"ת, נאמר שצדיקים גמורים אינם
יכולים לעמוד במקום שבו בעלי תשובה עומדים, משום שהם מושכים את
עצמם "בתשוקה גדולה יותר של הלב ובכוח רב" להתקרב אל המלך.
המאמר נעזר בכך כדי להסביר מדוע אהבתם מגיעה למעלה גבוהה יותר.

Zohar, Chayei Sara 16:121-17:127 ספר הזהר, חיי שרה ט"ז:קכ"א-
י"ז:קכ"ז

Happy are the penitent who in the space of one day, one
hour, nay, one second, can draw near to the Holy One, as
near as even the truly righteous in the space of many years.
Abraham did not reach that high grade until he was old, as
already said. So, too, David, of whom it is written, "and King
David was old, he came into days" (I Kings 1, 1). But the
penitent immediately finds entrance, and is brought close to
... the Holy One, blessed be He.' R. Jose

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

49 שויה ונפש הבהמית — ואתהפכא

בכתביד זה כתוב "כדי להפוך" (להתהפכא) במקום "ונהפך" (ואתהפכא).

הערת קה"ת

בבוכ 633: להתהפכא.

פסוקה 6

50 כי ראה ה' בעניי

דבריה של לאה בעת לידת ראובן. "את עוניי מתפרש כמרירותה של
הנשמה, שהי' "רואה".

Genesis 29:32 בראשית כ"ט:ל"ב

וַתֵּהָרָא לְאָה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי אָמְרָה כִּי־רָאָה ה' בְּעֲנִי כִי
עָתָה יִצְּהֶבְנִי אִישִׁי:

And Leah conceived, and bore a son, and she called his
name Reuben; for she said: 'Because the L-RD hath looked
'upon my affliction; for now my husband will love me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כט, לב.

51 וכמים הפנים

"כמים הפנים לפני, כן לב האדם לאדם". אתעוררת דלתתא מעוררת

אתערותא דלעילא המקבילה לה, כפי שהשתקפות משיבה פנים.

Proverbs 27:19 משלי כ"ז:י"ט

כַּמִּים הַפָּנִים לַפָּנִים כִּן לִבְהָאָדָם לְאָדָם:

As in water face answereth to face, So the heart of man to man.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 ביום ההוא תקראי לי אישי

"ביום ההוא, נאום ה', תקראי אישי, ולא תקראי לי עוד בעלי". המאמר מפרש "אישי" כ"אש שלי".

Hosea 2:18 הושע ב':י"ח

וְהָיָה בְיוֹם־הַהוּא נֶאֱסֶה' תִּקְרָאִי אִישִׁי וְלֹא־תִקְרָאִי־לִי עוֹד בְּעָלִי:

And it shall be at that day, saith the L-RD, That thou shalt call Me Ishi, And shalt call Me no more Baali.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 ואל אישך תשוקתך

"ואל אישך תשוקתך". המאמר מפרש את "אישך" כאש הכיסופים של הנשמה לה'.

Genesis 3:16 בראשית ג':ט"ז

אֶל־הָאִשָּׁה אָמַר ה'רְבָּה אֲרָבָה עֲצָבוֹנָה וְהִרְבֵּה בְּעֲצָב תֵּלְדִי בָנִים וְאֶל־אִישֶׁךָ תִּשְׁקֶתְךָ וְהוּא יִמְשָׁל־בְּךָ:

Unto the woman He said: 'I will greatly multiply thy pain and thy travail; in pain thou shalt bring forth children; and thy desire shall be to thy husband, and he shall rule over thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ג, טז.

54 "זכור עוני ומרודי, לענה וראש". הביטוי משמש לתיאור מרירותה של הנשמה.

Lamentations 3:19 איכה ג':י"ט

זְכַר־עֲוֹנִי וּמְרֹדִי לְעֵנָה וְרָאשׁ:

Remember mine affliction and mine anguish, The worm-wood and the gall

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

55 ראובן שהוא ענין בחי' פ' ראשונה שבק"ש

אור התורה מעיר שמקטע זה משתמע שקריאת שמע היא הכנה בלבד לתפילת שמונה עשרה, אף שקריאת שמע היא מצווה מן התורה ועניינה ייחוד חכמה ובינה, ואילו תפילת שמונה עשרה היא ייחוד תפארת ומלכות. שם מוסבר בהרחבה שקריאת שמע מייחדת את חכמה ובינה כדי לקיים את העולמות בלי התחדשות, ואילו ייחוד תפארת ומלכות מוליד נשמות חדשות.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת פ' כי תשא עי' אתתפן שמכאן משמע דק"ש הוא רק הכנה לשמיע, והרי ק"ש מדאורייתא וגם יחוד חו"ב ושמיע יחוד ת"ת ומלי ע"ש שמפרש דק"ש הוא יחוד חו"ב בשביל להחיות העולמות בלי התחדשות, אבל יחוד ת"ת ומלי הוא להוליד נשמות חדשות ע"ש בארוכה. וראה גם באוה"ת דברים כרך ה' ע' בנג.

56 פ' ראשונה שבק"ש . . ופ' שני שבק"ש

ההערה מפנה שם לפסקה הראשונה ולפסקה השנייה של קריאת שמע.

הערת קה"ת

ראה בסה"מ תרל"ג ח"א ע' קמג.

57 ה' שמעתי שמעך יראתי

"ה', שמעתי את השמועה על אודותיך; יראתי." שמיעה, שמגיעה ממרחק, מעוררת יראה.

Habakkuk 3:2 חבקוק ג':ב'

ה' שְׁמַעְתִּי שְׁמֶעְךָ יְרֵאתִי ה' פָּעַלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חִיִּהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תוֹדִיעַ בְּרָגְזוֹ רָחֵם תִּזְכּוֹר:

O L-RD, I have heard the report of Thee, and am afraid; O L-RD, revive Thy work in the midst of the years, in the midst of the years make it known; In wrath remember compassion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

חבקוק ג, ב. ראה מאמרי אדה"א בראשית ע' תקמה בפ' הפסוק.

58 מי הוא אשר ערב לבו לגשת

המילים מהדהדות את הפסוק "כי מי הוא זה אשר ערב את לבו לגשת אליי?" "כאן אדם אומר אותן לעצמו, כדי להכניע את עצמו לפני שהוא ניגש.

Jeremiah 30:21 ירמיהו ל':כ"א

וְהָיָה אֲדִירוֹ מִמֶּנּוּ וּמִשְׁלוֹ מִקֶּרְבּוֹ יֵצֵא וְהִקְרַבְתִּיו וְנִגַּשׁ אֵלַי כִּי מִי הוּא־זֶה עֶרֶב אֶת־לְבּוֹ לְגֶשֶׁת אֵלַי נְאֻם־ה'

And their prince shall be of themselves, And their ruler shall proceed from the midst of them; And I will cause him to draw near, and he shall approach unto Me; For who is he that hath pledged his heart To approach unto Me? saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 וירא העם וינועו

המילים כאן מצטטות את Exodus 20:18. הקטע מופיע למטה.

Exodus 20:18 שמות כ':י"ח

וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֵק וּמִשָּׁה נִגַּשׁ אֶל־הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹקִים:

And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where G-d was

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, יח.

60 וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק

במתן תורה "העם ראו, רעדו, ועמדו מרחוק". יראתם גרמה להם לשמור מרחק, בעמידה של שמיעה. (בהערת קה"ת הפסוק ממוספר ככ', יח; בספריא, המונה את הציוויים הקצרים כפסוק אחד, הוא ממוספר ככ', טו.)

Exodus 20:15 שמות כ':ט"ו

וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלַּפִּידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָר וְעָשׂוּ וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמֻּדוּ מֵרָחֵק:

And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 אם רץ לבך שוב לאחד

ההערה מצוטטת: "עניין בחינת שוב זו הוא בחינת ריחוק, שבה האדם מרחיק את עצמו ומשפיל את עצמו מאוד; והיא בחינת 'שמאל דוחה', כלומר, הוא דוחה את עצמו ומשפיל את עצמו עד מאוד, כדי לעמוד דווקא מרחוק".

הערת קה"ת

ספר יצירה פ"א מ"ח. "והענין של בחי' השוב הזה הוא בחי' הריחוק שמתרחק ומשפיל א"ע מאד, והוא בחי' שמאל דוחה דהיינו שמדחה א"ע ומשפיל א"ע ביותר להיות עומד בריחוק מקום דוקא" — מאמרי אדה"א בראשית ע' תקד. וראה שם ע' תקמד. וכ"ה באוה"ת ויחי תתשלט, א, אבל בכרך 414: שוב כר.

62 אם רץ לבך שוב לאחד

ספר יצירה מלמד: "אם רץ לבך, שוב למקום", ומשווה זאת לחיות ש"רצות ושבות". החסידות מיישמת זאת על תנועת הנשמה של כיסופים (רצוא) ושיבה (שוב).

Sefer Yetzirah 1:8 ספר יצירה א'ח'

עשר ספירות בלימה כלום פיך מלדבר ולבך מלהרהר ואם רץ לבך שוב למקום שלבך נאמר והחיות רצוא ושוב. ועל דבר זה נכרת ברית:

Concerning the number ten of the spheres of existence out of nothing keep thy tongue from speaking and thy mind from pondering on it, and if thy mouth urges thee to speak, and thy heart to think about it, return! as it reads: "And the living creatures ran and returned," (Ezekiel 1, 14) and upon this was the covenant made.

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

פסוק 8

63 השמרו לכם פן יפתה

מהפסקה השנייה של קריאת שמע: "השמרו לכם פן יפתה לבבכם". האזהרות שבה מגדירות אותה כפסקה של יראה.

Deuteronomy 11:16 דברים י"א:ט"ז

הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסִרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם:

Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye turn aside, and serve other gods, and worship them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יא, טז.

64 כי שמע ה' כי שנאוא אנכי

דברי לאה בלידת שמעון: "כי שמע ה' כי שנאוא אנכי". תחושת ה"שנאוא" מתפרשת כהשפלה עצמית, שהי "שומע" מרחוק.

Genesis 29:33 בראשית כ"ט:ל"ג

וַתֵּהָרָא עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר כִּי־שָׁמַע ה' כִּי־שְׂנוּאָה אֲנִי וַיִּתֵּן־לִי גִם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:

And she conceived again, and bore a son; and said: 'Because the L-RD hath heard that I am hated, He hath therefore given me this son also.' And she called his name Simeon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כט, לג.

65 נבזה בעיניו נמאס

הערת קה"ת מפנה Psalms 16:4 למילים האלה.

Psalms 16:4 תהילים ט"ו:ד'

הערת קה"ת

תהלים טז, ד.

66 נבזה בעיניו נמאס

מתהילים, המתאר מי רשאי לשכון בהר קדשו של ה'; המאמר מפרש זאת כמי שהוא שפל ובזוי בעיני עצמו. (בהערת קה"ת נדפס 16:4; המילים מופיעות ב"ד:15).

Psalms 15:4 תהילים ט"ו:ד'

נִבְזָה בְּעֵינָיו נִמְאָס וְאֶת־יָרְאֵי ה' יִכְבַּד נִשְׁבַּע לְהִרְעֹךָ וְלֹא יָמַר:

In whose eyes a vile person is despised, But he honoureth them that fear the L-RD; He that sweareth to his own hurt, and changeth not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 (ובזה יובן . . כלול מאהבה . . וש"פ ויחי)

הפסקה המוסגרת הזאת חסרה בכתבי היד האלה; ההערה מציינת שהיא תוספת של הצמח צדק.

הערת קה"ת

קטע זה ליתא בכרך 414. 633. 1824 (מאמרי אדה"א). הוספת הצ"צ.

68 ע"פ אלה מסעי

זהו המאמר על "אלה מסעיי" שאליו מפנה הפסקה המוסגרת לצורך הסבר האופן שבו אהבה ויראה כוללות זו את זו.

הערת קה"ת

לקרית שם צ, א. ובאוה"ת שם.

69 ע"פ ויחי

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

צ"ע לאיזה מאמר הכוונה.

70 ילוח אישי אלי

דברי לאה בלידת לוי: "הפעם ילוח אישי אלי". לוי מסמל התחברות ואיחוד.

Genesis 29:34 בראשית כ"ט:ל"ד

וַתֵּהָרָא עוֹד וַתֵּלֶד בֵּן וַתֹּאמֶר עֵתָּה הִפַּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי כִּי־יִלְדֹתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָּנִים עָלַיִךְן קָרָא־שְׁמוֹ לְוִי:

And she conceived again, and bore a son; and said: 'Now this time will my husband be joined unto me, because I have borne him three sons.' Therefore was his name called Levi

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כט, לד.

71 ימינא ושמאלא ובינייהו כלה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פיוט אומר לשבחין (ומירות ליל שבת).

72 שמאלו תחת לראשי

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". המאמר מפרש את השמאל כדחייה

מתוך ענווה, המגביהה את הראש, ואת הימין כהתקרבות.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב:6

שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

73 שלכן נמשלה התורה למים

הקטע שם מסביר שבתורה, שנמשלה למים, יש בחינת מעיין נסתר שאי אפשר להשיגו, ובחינת נהרות הזורמים בגלוי ומתחלקים לפלגים רבים, כך שכל אדם משיג אותה לפי יכולתו.

הערת קה"ת

ראה לעיל י, ד.

74 נמשלה התורה למים שיוורדים ממקום גבוה

הגמרא שואלת מדוע דברי תורה נמשלו למים, ומשיבה: כשם שהמים עוזבים מקום גבוה וזורמים למקום נמוך, כך התורה מתקיימת רק אצל מי שהוא עניו. כאן הדימוי מתייחס לירידתה של התורה עצמה משורשה הנעלה אל עניינים גשמיים.

Taanit 7a:15-16 תענית ז' א:ט"ו-ט"ז

ואמר רבי חנינא בר אבא: למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב: "הוי כל צמא לכו למים", לומר לה: מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. ואמר רבי אשעאי: למה נמשלו דברי תורה לשלשה משקין הללו: במים, ובין, ובחלב. דכתיב: "הוי כל צמא לכו למים", וכתיב: "לכו שברו ואלכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב", לומר לה: מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

75 מי יעלה בהר ה'

"מי יעלה בהר ה', ומי יקום במקום קדשו?" השאלה מבטאת את תחושתו של אדם שאינו יכול להתעלות בכוחות עצמו.

Psalms 24:3 תהילים כ"ד ג'

מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו:

Who shall ascend into the mountain of the L-RD? And who shall stand in His holy place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כד, ג.

פסוקה 11

76 אך הנה כל גי בחי

ההערה מפנה לשם בקשר לשלוש הבחינות האלה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פי יתרו ע' תתקצא.

77 מכלל שהיא עדיין אינה כלולה ומיוחדת

ההערה מפנה לשם בקשר למסקנה שהגענוע מלמד שהנשמה עדיין אינה כלולה ומיוחדת.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת ויקרא כרך א ע' רכג.

78 (בשמים . . כלא ממש חשיבי)

הסוגריים מופיעים שם באותו מקום כמו בתורה אור הנדפס.

הערת קה"ת

קטע זה נמצא כאן גם באוה"ת ויחי תתשלט, ב. אבל בבוך 414. 633. 1824 (מאמרי אדה"י) נמצא לקמן קודם תי "והן הן בחינות". בבוך 633 הקטע: ועד"ז שאר הבחי . . ממש הסוכ"ע: נרשם בצד הגליון — בכת"י הסופר עצמו — אבל באוה"ת כרך ו תתשלט, ב כמו בהנדפס.

79 אבל בחי יהודה שהוא בחי הודאה

ההערה מפנה לשם בקשר ליהודה כבחינת הודאה.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש חל"ה ע' 196 הערה 36.

פסוקה 12

80 בלחש ובחשאי

ההערה מפנה לשם בעניין משמעותה של תפילה הנאמרת "בחשאי".

הערת קה"ת

ע' מענין בחשאי בלקו"ת בד"ה האינינו הראשון ספ"ד.

81 שכדי להיות בחי זו שהוא בחי יהודה . . כאילו הוא לנוכח

קטע המתחיל כאן מובא שם עם הגהות, ובהן התוספת: "כלומר, שהביטול יהיה אמיתי במחשבתו, כאילו המלך, מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא, עומד ממש לנגדו".

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא באוה"ת פ' שמות כרך ח ע' ג'נה עם הגהות ושם מוסיף: "ר"ל שיהי הביטול במוחו באמת כאלו המלך מ"ה הקב"ה הוא לנוכח ממש)".

82 שו"ה כאילו — יודוך אחיך

כתב היד מוסיף כאן את המילים "דהיינו".

הערת קה"ת

בבוך 633 נוסף: דהיינו.

83 ראובן שמעון ולוי

אור התורה מסביר שם שראובן, שמעון ולוי "הם קריאת שמע ואמת ויציב".

הערת קה"ת

באוה"ת חנוכה כרך ה תתקלח, ב מבאר "שהן ק"ש אמת ויציב".

84 (ובמנחה . . קודם התפלה)

בכתב יד 633 מופיעה גם הערה זו על מנחה וערבית, אך לא בסוגריים; בכתב יד 1824 היא מופיעה בהמשך, אחרי "וזהו ענין נעוץ תחילתן בסופן, והמשכיל יביין".

הערת קה"ת

וכ"ה בבוך 633 ובלי מוסגר. באוה"ת בראשית כרך ו תתשלט, ב. אבל בבוך 1824 נמצא קטע זה לקמן אחר תי "וזהו ענין נעוץ תחילתן בסופן והמ"י".

85 נעוץ תחילתן בסופן

בספר יצירה נאמר על עשר הספירות: "סופן נעוץ בתחילתן ותחילתן בסופן". המאמר מיישם זאת בסדר התפילה, שבו הבחינה הגבוהה ביותר מתגלה בסוף.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א:ז

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

90 (וע' במ"א . . ביטול ממש)

כל ההערה שבסוגריים, מ"ועיין במקום אחר" ועד "ביטול אמיתי", חסרה בכתב היד.

הערת קה"ת
בכת"י ליתא.

פסקה 13

91 ירך בעורף אויבך

מברכת יעקב ליהודה: "ירך בעורף אויבך". המאמר מפרש את האויבים כצרכים הגשמיים, שיש לעסוק בהם רק "בעורף".

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח

יהודה אתה יודוך אחיך ירך בערף איבך ישתחוו לך בני אביך:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down before thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

92 כמאן דשדי בתר כתפי

התניא מסביר את "אחוריים" של הקדושה: הם דומים למי שנותן דבר לאויבו בעל כורחו, ומשליך אותו אליו מעבר לכתפו מפני שהוא ממנו את פניו. המאמר משתמש בתמונה זו כדי לתאר עיסוק בצרכי העולם בלי להפנות אליהם את הפנים.

Tanya, Likkutei Amarim 22:5 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים כ"ב:ה'

אָבֿל הַסְטֵרָא אַחֲרָא וְהַטּוּמָאָה - הִיא תּוֹעֵבַת ה' אֲשֶׁר שָׂנֵא, וְאֵינוּ מְשַׁפֵּיעַ לָהּ חַיִּית מְפִנִּימִית הֶרְצוֹן וְחֶפְצוֹ הָאֱמִיתִי אֲשֶׁר חֶפֶץ בָּהּ חֵס וְשְׁלוֹם, כִּי אִם, כְּמֵאן דְּשָׁדִי בְּתֵר כְּתִפּוֹי לְשׁוֹנְאוֹ שְׂלֵא בְּרָצוֹנוֹ, רַק כְּדִי לְהַעֲנִישׁ אֶת הָרָשָׁעִים, וְלִיתּוֹ שֶׁכֶּר טוֹב לְצַדִּיקִים דְּאֶכְפְּזִין לְסְטֵרָא אַחֲרָא; וְזֶה נִקְרָא בְּחִינַת "אַחֲוָרִיִּים" דְּרָצוֹן הָעֲלִיוֹן בְּרוּךְ־הוּא.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
ראה תניא פכ"ב.

93 (בחי פנים . . וכאלו כפאו וכו')

הסוגריים האלה, המסבירים את "פנים" ואת "עורף", חסרים בכתב היד.

הערת קה"ת
בכת"י ליתא. ונמצא באוה"ת ויחי תתשמ, א.

94 וכאלו כפאו וכו'

התלמוד משתמש בביטוי "כאילו כופהו שדי" על דבר שנעשה ללא רצון. המאמר שואל את הניסוח הזה כדי לתאר עיסוק בצרכים הגשמיים בחוסר רצון.

Nedarim 20b נדרים כ' ב

הערת קה"ת
ע"פ לשון הגמי נדרים כ, ב.

95 אית ירך אלא יודיך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ת"ז בהקדמה.

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

86 וע' במ"א ע"פ ולשרקה

הקטע שם מסביר את הביטוי "ולשרקה": הגפן, שכל ניקוד בשם שלה הוא סגול, היא הסגול, המקביל לשלושת האבות; ואילו "שרקה" היא השורוק, ששלוש הנקודות שלו הן כשל הסגול, אך הן מסודרות זו מתחת לזו. אדם המתקרב בלהט באמצעות שלוש ה"נקודות" האלה נמצא במצב המכונה סגול.

הערת קה"ת
ראה לקמן מז, א.

87 אם לא שויתי ודוממתי

"אכן השתקתי ודוממתי את נפשי, כגמול עלי אמו". דומייתו של דוד היא הביטול שלמעלה מאהבה ויראה.

Psalms 131:2 תהילים קל"א:ב'

אִם־לֹא שׁוֹיֵתִי וְדוֹמַמְתִּי נַפְשִׁי כְּגִמְלָא עָלַי אֲמוֹ כְּגִמְלָא עָלַי נַפְשִׁי:

Surely I have stilled and quieted my soul; Like a weaned child with his mother; My soul is with me like a weaned child.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים קלא, ב.

88 ואחר האש קול דממה דקה . . תמן קאתי מלכא

בחזונו של אליהו: "הוי" אינו באש; ואחרי האש — קול דממה דקה". הדממה נעלית מן האש, שהיא דימורי לאהבה.

I Kings 19:12 מלכים א י"ט:י"ב

וְאַחֲרֵי הָרֶעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאָהּ הִי וְאַחֲרֵי הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דְּקָה:

and after the earthquake a fire; but the L-RD was not in the fire; and after the fire a still small voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Tikkunei Zohar, Tikkun 5 תקו"ז תיקון ה

הערת קה"ת
מלכים-א יט, יב. ת"ז תי"ה.

89 תמן קאתי מלכא

בהקדמתו אומר תיקוני זוהר שכאשר ישראל עומדים בתפילת העמידה, המלאכים משפילים את כנפיהם כדי שלא יישמע קול, "כי שם קול דממה דקה... כי שם בא המלך"; המלך לא בא ברוח, ברעש או באש, אלא בקול דממה דקה. (בהערת קה"ת מובא תיקון ה; בנוסח התיקון שבספריא חסרות המילים המובאות כאן.)

Tikkunei Zohar 3b:2-3 תקוני זוהר ג' ב:ב-ג'

... קָלָא, דְּתַמָּן קוֹל דְּמָמָה דְּקָה (מ"א יט יב), קִדְשׁ הַקְדָּשִׁים דְּאִיהוּ בְּעַמִּידָהּ, בְּגִין דְּתַמָּן קָאֲתָא מַלְכָּא. דְּהָא בְּרוּחַ גְּדוּלָּה וּבְרַעַשׁ וּבְאֵשׁ, דְּאִשְׁתַּמְעוּן בְּהוֹן גְּדַפִּי חִיוּוֹן לֹא אֲתָא מַלְכָּא, אֲלֵא בְּקוֹל דְּמָמָה דְּקָה, דְּאִיהִי בְּתֵר רוּחַ רַעַשׁ אֵשׁ, וְאִיהִי רַב־עֲצָא לִוָּן, וְעֲלִיָּהּ אָמַר יְהוָה קָאֵל (א ד), וְאִירָא וְהִנֵּה רוּחַ סַעֲרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן, עָנָן גְּדוֹל, וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת, הָא אֵינוֹן תִּלְת, דְּרַכִּיבִין בְּהוֹן תִּלְת אֲתוּנוֹן הוּיָהּ, קוֹל דְּמָמָה דְּקָה דָּא י' מִן הוּהִי, וְאִיהִי י' מִן אֲדִנִּי, תַּמָּן קָא אֲתָא מַלְכָּא ...

96 א"ת ידך אלא יודיך

בהקדמתו קורא תיקוני הוזהר את הפסוק "פותח את ידך" כך: "אל תקרי ידך אלא יודיך" – "היוידיים שלך", אותיות משם הוי'. המאמר מחיל את אותה קריאה על "ידך" שבברכת יעקב.

Tikkunei Zohar 7b:2 תיקוני הוזהר ז' ב:ב'

וְעוֹד רָזָא נְקוּדַי צְרִיף לְאַחֲזָרָא עֲלֵיהּ, פִּתַּח בְּחוּשְׁבֵּן אוֹתִיּוֹתָיו אִיהוּ יו"ד, וְכַתִּיב (תהלים קמה טז) פוֹתַח אֶת יָדָהּ וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן, וְאֻקְמוּהוּ אֶל תִּקְרִי יָדָהּ אֶלָּא יוֹדִיָּהּ, וְאֵינֹן יָי מִן יֵאֱהוּנָה־יִי, וּבְאֵן אַתָּר מִתְּפַתְחִין בְּרָקִיעָא דְאִיהוּ פִּתַּח, וְאִיהוּ מִפְּתַח כְּלִיל אֱהוּנָה־יִי שִׁית אֲתוֹנוֹן בְּאֻמְצַע יִי, וְתִרְיִן יוֹדִין עִם רָקִיעַ דְאִיהוּ וְיִ סְלִיק לְחוּשְׁבֵּן יֵהוּיָהּ.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

97 וירא ישראל את ה' הגדולה

"וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים". "ידו" של ה' היא כוחו המגיע עד למקום הנמוך ביותר.

Exodus 14:31 שמות י"ד:ל"א

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־ה' וַיֹּאמְרוּ בְּה' וּבְמֹשֶׁה עָבָדוּ:

And Israel saw the great work which the L-RD did upon the Egyptians, and the people feared the L-RD; and they believed in the L-RD, and in His servant Moses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יד, לא.

פסוקה 14

98 לפי שהוא בחי' הודאה וביטול בבחי' סוכ"ע

באור התורה נשאל שם כיצד אפשר לכנות זאת יהודה, לשון הודאה, שהרי הודאה שייכת כאשר אין משיגים; ראו שם.

הערת קה"ת

באוה"ת סדור ע' רנא הקשה איך זה נקי יהודה דההודאה היא כשאנו משיגו ע"ש.

99 גם חשך לא יחשיך וכחשיכה כאורה

"גם חושך אינו חשך בעבורך, והלילה מאיר כיום; החושך כאור". לפני האור המקיף את כל העולמות, החושך והאור, הגשמיים והרוחניים, שווים.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גַּם־חֹשֶׁךְ לֹא־יַחְשִׁיךְ מִמֶּךָ וְלִלְכָה כִּיּוֹם יֹאִיר בְּחֹשֶׁכָה כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

100 כולם בחכמה עשית

"מה רבים מעשיך, ה'! את כולם עשית בחכמה". המאמר מפרש את הפסוק כאומר שגם החכמה היא, ביחס לה', רק בגדר "עשייה".

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מַה־רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ ה' כֻּלָּם בְּחִכְמָה עָשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאָרֶץ וְהַיָּבֵשׁ:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד.

פסוקה 15

101 אך עיקר הגורם לכל . . כי הנה ההשתחווה

בכתב היד הנוסח הוא: "אך עיקר ההשתחוויה הוא בחינת המשכה, וזהו ענין ההשתחוויה שבתפילת שמונה עשרה", בלי המילים על "יהודה אתה" ועל "יודוך אחיך".

הערת קה"ת

בבז' 633: אך עיקר השתחווה הוא בחי' המשכה וזהו ענין ההשתחווה: שבשמו"ע.

102 (ע' ר"פ . . ליל)

הסוגריים המפנים לתחילת פרשת וישב חסרים בכתב היד.

הערת קה"ת

בכתי' ובאוה"ת ויחי תתשמ, ב (שנדפס מגוכתי"ק הצ"צ קודם הדפסת התנ"א) ליתא.

103 כרחם אב על בנים

"כאב המרחם על בניו, כך ה' מרחם על יראיו". רחמים הם מידתו של אב, ולכן מי שנוהגים ברחמים הם "בני אביך".

Psalms 103:13 תהילים ק"ג:י"ג

כְּרַחֵם אָב עַל־בָּנָיִם רַחֵם ה' עַל־יִרְאָיו:

Like as a father hath compassion upon his children, So hath the L-RD compassion upon them that fear Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

104 רוח שפלים

ה' שוכן עם נדכאים ושפלי רוח "להחיות רוח שפלים". המאמר משתמש בביטוי זה ביחס לחסד ולצדקה המחיים את העניים.

Isaiah 57:15 ישעיהו נ"ז:ט"ו

כִּי כֹה אָמַר רִם וְנִשְׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשַׁכּוֹן וְאֶת־דָּכָא וּשְׁפַל־רוּחַ לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחְיֹת לֵב נִדְכָּאִים:

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eternity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place, With him also that is of a contrite and humble spirit, To revive the spirit of the humble, And to revive the heart of the contrite ones

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

105 דאורייתא מחכמה נפקת

בהערת קה"ת מובא המקור בזהר לאמירה ש"התורה יוצאת מחכמה". מאחר שחכמה נקראת "אב", התורה היא "אביך".

Zohar II, 121a זח"ב קכא, א

הערת קה"ת

זח"ב קכא, א.

106 שמע בני מוסר אביך

"שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמי". המוסר של האב מתפרש כתורה שבכתב.

Proverbs 1:8 משלי א':ח'

שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אָבִיךָ וְאַל־תִּטְשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ:

Hear, my son, the instruction of thy father, And forsake not the teaching of thy mother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי א, ח.

107 מוסר אביך זו תושב"כ

על פי הערת קה"ת, איגרת הקודש, סימן כ"ט, מבססת את פירוש "מוסר אביך" כתורה שבכתב על קטע זה בזוהר.

Zohar II, 276b זח"ב רעו, ב

הערת קה"ת

אגדה"ק ס"י כ"ט ע"פ זח"ב רעו, ב.

108 ישתחוו לך בני אביך

סיום ברכת יעקב ליהודה: "ישתחוו לך בני אביך". המאמר מפרש את ההשתחויה כהמשכה, ואת "הבנים" כמי שעוסקים בתורה ובגמילות חסדים.

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח'

יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף אֲבִיךָ יִשְׁתַּחוּ לְךָ בְּנֵי אֲבִיךָ:
Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on
the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down
.before thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מט, ח.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Daat (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha)

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayechi/1/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק